

Έτος ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΛΕΤΕΣ

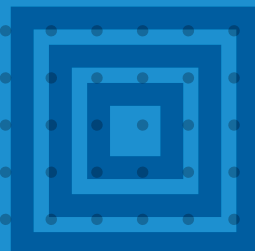
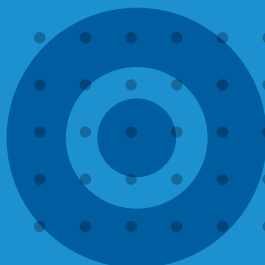

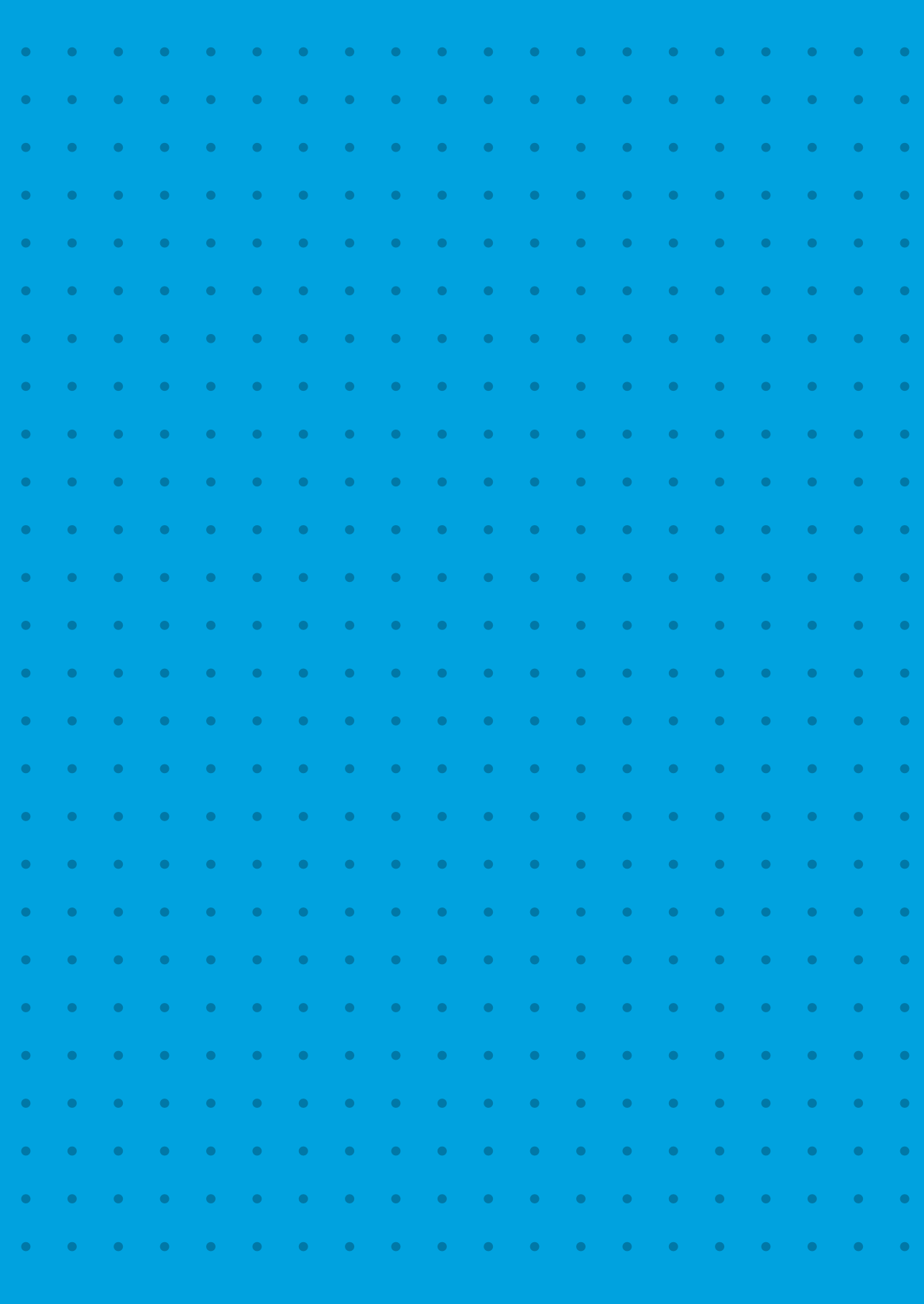
Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή
ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ

Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις

 Βαρβάρα (Μπέρρυ) Λαλιώτη

ΑΘΗΝΑ 2021

Έτος ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΛΕΤΕΣ

Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή
ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ

Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις

 Βαρβάρα (Μπέρρυ) Λαλιώτη

ΑΘΗΝΑ 2021

Τίτλος:

Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις

Τύπος δημοσίευσης:

Έρευνες & Μελέτες ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης:

Δεκέμβριος 2021

Συγγραφέας:

Βαρβάρα (Μπέρρυ) Λαλιώτη

Ερευνήτρια/Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Οξφόρδης

Επιμέλεια:

Δέσποινα Βαλάση

Σχεδιασμός/σελιδοποίηση:

Χρήστος Τσολερίδης/Γιάννης Μισεντζής

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών

Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαλιώτη Β. (2021), *Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις*, Έρευνες – Μελέτες ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

ISBN : 978-618-5025-86-1

Οι γνώμες που διατυπώνονται και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη δεσμεύουν μόνο τους συντάκτες του και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες απόψεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ.

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ» με κωδικό ΟΠΣ 5001290. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση 2014-2020»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πράξη: «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ, ΟΠΣ 5001290»

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η **Βαρβάρα (Μπέρρυ) Λαλιώτη** είναι διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, με εξειδίκευση στην κοινωνική πολιτική. Διαθέτει, επίσης, μεταπτυχιακούς και βασικούς τίτλους σπουδών στην πολιτική οικονομία, τη δημόσια πολιτική, την κοινωνιολογία και την ιστορία από πανεπιστήμια στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την Ελλάδα. Έχει διατελέσει, μεταξύ άλλων, υπότροφος του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης και του Ιδρύματος Fulbright. Έχει διδάξει μαθήματα, σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Διαθέτει τέλος μακρόχρονη ερευνητική εμπειρία (σε διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα), με τα κύρια ερευνητικά ενδιαφέροντά της να επικεντρώνονται στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση πολιτικών και αποτελεσμάτων που αφορούν στην αγορά εργασίας, σε προνοιακές πολιτικές, την κατάρτιση και τη συγκριτική ανάλυση κοινωνικής πολιτικής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

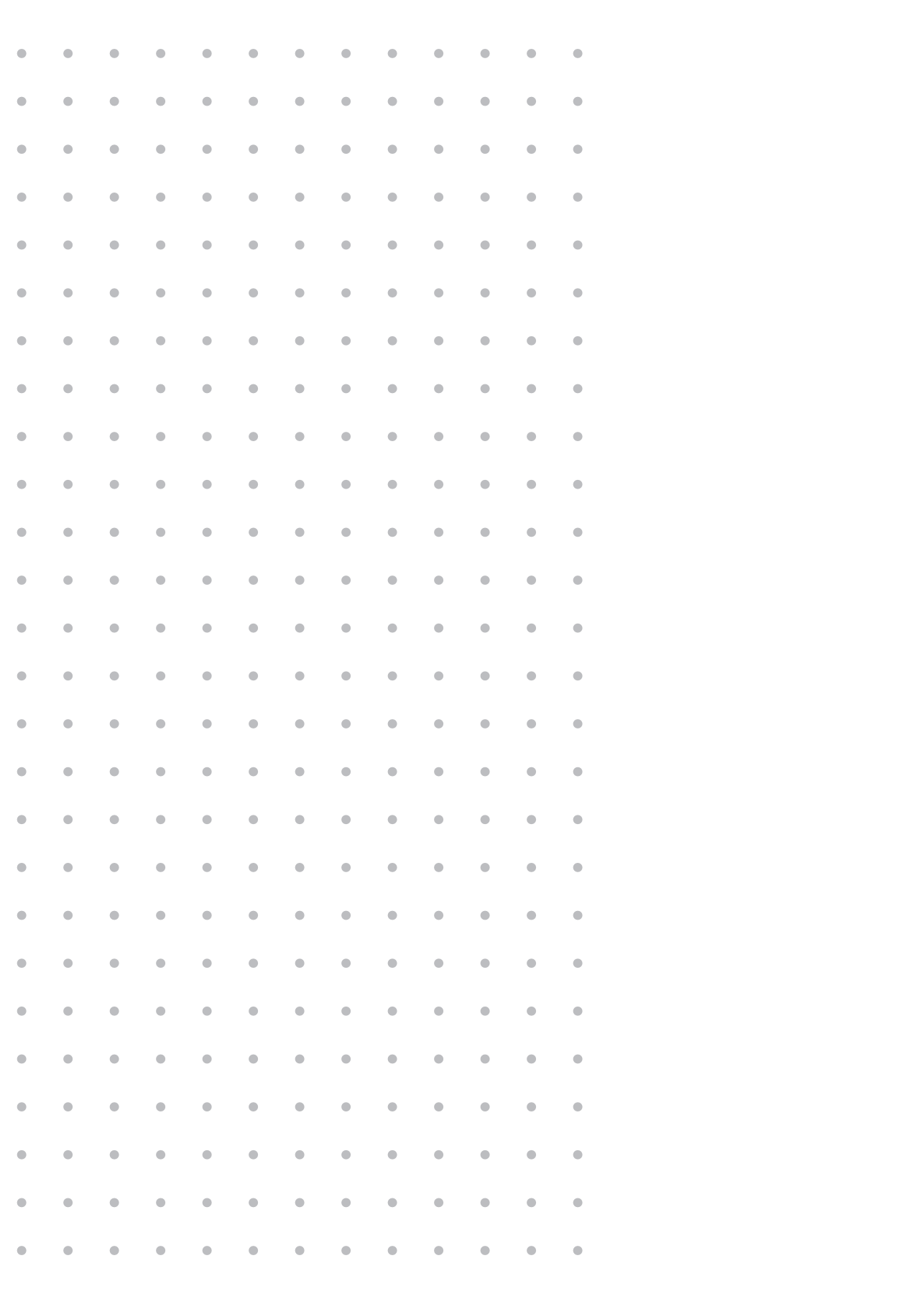
Τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, το ενδιαφέρον για τον θεσμό της Μαθητείας, όπως και για το πεδίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ), ενισχύθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Ταυτόχρονα, υπό την επίδραση και οργανισμών διεθνούς εμβέλειας, άνοιξε με μεγαλύτερη ένταση και μια συζήτηση για τον ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Ο ρόλος αυτός βρίσκεται στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη ρίχνει φως σε τρεις αλληλένδετες θεματικές: στο θεσμικό πλαίσιο για τη Μαθητεία και τον βάσει του πλαισίου αυτού ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, τους περιορισμούς στην ανάμειξή τους, και προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου τους. Για τη συγγραφή της μελέτης, η οποία αναδεικνύει, μεταξύ άλλων, μια «μετατόπιση» προς ένα μοντέλο Μαθητείας που αναγνωρίζει περισσότερο, συγκριτικά με το παρελθόν, τη σημασία της μεγαλύτερης εμπλοκής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στον θεσμό, αξιοποιήθηκαν δευτερογενή και πρωτογενή δεδομένα.

Λέξεις-κλειδιά: επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, μαθητεία, μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, μάθηση στον χώρο εργασίας, ανάπτυξη δεξιοτήτων.

ABSTRACT

Interest in apprenticeships, combined with that in the field of vocational education and training (VET), has grown significantly in recent years, at both the European and national levels. At the same time, under the influence of organizations with an international scope, the debate on the role of small and very small enterprises in apprenticeships has become more intense. The present study focuses on this role. More specifically, the study sheds light on three interrelated themes: the institutional framework for apprenticeships and the role of small and very small enterprises under this framework; the constraints on the participation of these enterprises in apprenticeship programmes; and policy proposals targeted at strengthening their role. The study, which highlights, inter alia, a 'shift' towards an Apprenticeship model that recognizes, more than in the past, the importance of the greater involvement of small and very small enterprises in apprenticeship programmes, draws on secondary and primary data.

Key-words: vocational education and training, apprenticeship, small and very small enterprises, workplace learning, skills development.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ	
Το θεσμικό πλαίσιο της μαθητείας και ο ρόλος του εν λόγω πλαισίου ρόλος των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων	16
ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ	
Από τη θεωρία στην πράξη. Περιορισμοί στην ανάμιξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων	28
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ	
Προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων	37
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	49
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	59

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης βρίσκεται η Μαθητεία, με έμφαση στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, δηλαδή επιχειρήσεις που απασχολούν έως και εννέα εργαζομένους έκαστη. Οι επιχειρήσεις αυτές συνιστούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στη χώρα μας, με ποσοστό που ανέρχεται περίπου στο 97%. Σε αυτές εργάζεται επίσης η μεγαλύτερη μερίδα των εργαζομένων (περίπου 59%), ενώ παράγουν και σημαντικό μερίδιο της συνολικής προστιθέμενης αξίας (περίπου 36%) (Cedefop, 2018: 37).

Το ενδιαφέρον για τον θεσμό της Μαθητείας, σε συνδυασμό με αυτό για το ευρύτερο πεδίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (εφεξής ΕΕΚ), ενισχύθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, υπό την επίδραση και φορέων διεθνούς εμβέλειας, και με στρατηγικής σημασίας ρόλο στην ΕΕΚ και τη Μαθητεία ειδικότερα, όπως είναι κατεξοχήν το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (εφεξής Cedefop), άνοιξε με μεγαλύτερη ένταση και η συζήτηση για τον ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Έμφαση δόθηκε σε διάφορα ζητήματα, από τα προβλήματα που θέτουν εμπόδια στη συμμετοχή των εν λόγω επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας έως την παροχή κινήτρων για την ενθάρρυνση αυτής.

Πίσω από το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη Μαθητεία, αλλά και τον ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, βρίσκεται εν πολλοίς η αντίληψη ότι πρόκειται για ένα εναλλακτικό και σχετικά «αποτελεσματικό» μονοπάτι, όσον αφορά στην πρόσβαση των νέων στην αγορά

εργασίας. Το ενδιαφέρον αυτό συνάδει επίσης με την άποψη ότι οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αποτελούν τον κύριο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, πανευρωπαϊκά, αλλά και στη χώρα μας· και ότι η συμμετοχή σε προγράμματα Μαθητείας είναι επωφελής τόσο για τους μαθητευόμενους όσο και για τις επιχειρήσεις (Lietzmann and Mayerl, 2015: 21–23).

Έτσι, η λίστα των οφελών, που μοιάζουν να είναι ευρέως αναγνωρισμένα για τους μαθητευόμενους, είναι μακρά. Περιλαμβάνει π.χ. την ανάπτυξη δεξιοτήτων που θεωρείται ότι βελτιώνουν τις πιθανότητες εξεύρεσης μιας θέσης εργασίας, η οποία να ανταποκρίνεται στα προσόντα τους, σε σχέση με τους φοιτούντες στη γενική εκπαίδευση ή την ΕΕΚ εν γένει. Δεν πρόκειται ωστόσο μόνον για εμπέδωση των αναγκαίων επαγγελματικών γνώσεων, αλλά και κοινωνικών και επαγγελματικών σχέσεων, οι οποίες διευκολύνουν την ομαλή πρόσβαση των μαθητευόμενων στην αγορά εργασίας (Λιντζέρης, 2020: 14).

Στα οφέλη της συμμετοχής σε προγράμματα Μαθητείας συγκαταλέγονται επίσης η απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, καθώς και (συχνά) η δυνατότητα παραμονής στην επιχείρηση, στην οποία οι μαθητευόμενοι ολοκλήρωσαν την κατάρτισή τους (Cedefop, 2015). Επιπρόσθετα, η σχετική βιβλιογραφία υπογραμμίζει τη σημασία της λεγόμενης «ποιοτικής» Μαθητείας, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η Μαθητεία που λαμβάνει χώρα σε «κατάλληλες» επιχειρήσεις και για επαρκή διάρκεια¹.

Ομοίως, αρκετοί είναι εκείνοι που θεωρούν ότι η συμμετοχή σε προγράμματα Μαθητείας αποτελεί απάντηση σε σειρά προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Ενδεικτικά αναφέρονται η σχετική έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και η πρόβλεψη για μελλοντική μείωση της ζήτησης για λιγότερο ειδικευμένους εργαζομένους. Η προσφορά «ποιοτικών» θέσεων Μαθητείας από τις επιχειρήσεις εκτιμάται επίσης πως τους παρέχει τη δυνατότητα βελτίωσης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητάς τους (ILO, 2021: 2).

Στο πλαίσιο που ορίζεται από τα ανωτέρω, παρατηρήθηκε, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έντονη κινητοποίηση στο εν λόγω πεδίο, η οποία, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκφράστηκε μέσω δράσεων, όπως είναι η «Ευρωπαϊκή Συμμαχία για Θέσεις Μαθητείας»². Η «ανανεωμένη» εκδοχή της δρομολογήθηκε τον Ιούλιο 2020 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνδυασμό με άλλα μέτρα για την προώθηση της απασχόλησης των νέων. Πρόκειται για πρωτοβουλία που συνοδεύθηκε και από ένα «κάλεσμα» στα κράτη-μέλη για την ανάληψη νέων δεσμεύσεων από μέρους τους, όσον αφορά στις αποκαλούμενες «ψηφιακές» και «πράσινες» θέσεις Μαθητείας, καθώς και για τη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στον θεσμό της Μαθητείας.

1 Βλ. π.χ. σχετικά [ILO, Quality Apprenticeships](#).

2 Βλ. π.χ. σχετικά [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Συμμαχία για Θέσεις Μαθητείας](#).

Σε αυτό το περιβάλλον της ανάληψης πρωτοβουλιών από πληθώρα «παικτών», ανελήφθησαν, ιδίως από το 2013 και πέρα, και στην Ελλάδα διάφορες πρωτοβουλίες, οι οποίες αποσκοπούσαν στην αναμόρφωση του εγχώριου συστήματος Μαθητείας και βρίσκονταν, σε μεγάλο βαθμό, σε συμφωνία και με τα κρατούντα στην ΕΕ μοντέλα και πρότυπα στη Μαθητεία. Μια από τις πλέον πρόσφατες είναι, όπως θα συζητηθεί στην επόμενη ενότητα της μελέτης, και η ψήφιση του νομοσχεδίου για το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης (Ν. 4763/2020), αρκετές διατάξεις του οποίου αναφέρονται στα της Μαθητείας.

Μέρος της συζήτησης που άνοιξε τα τελευταία χρόνια για το παρόν και το μέλλον της Μαθητείας, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, αφορά στις αναδυόμενες προκλήσεις και τις επιθυμητές συνθήκες για τη μάθηση στον χώρο της επιχείρησης, όπως και στο ζήτημα της διευθέτησης των όρων και των προϋποθέσεων για την προσφορά θέσεων Μαθητείας από τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις που βρίσκονται στον στενό πυρήνα της παρούσας μελέτης. Την ίδια στιγμή, διαπιστώνεται, ωστόσο, όπως θα δούμε και στο κυρίως σώμα της μελέτης, και η σχετική διστακτικότητα των εν λόγω επιχειρήσεων για την προσφορά θέσεων Μαθητείας.

Η στάση αυτή των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων απέναντι στη Μαθητεία, η οποία δεν χαρακτηρίζει αποκλειστικά το ελληνικό σύστημα Μαθητείας, είθισται να αποδίδεται σε παράγοντες, όπως είναι το δυσμενές για αυτές οικονομικό περιβάλλον, το γραφειοκρατικό κόστος και η διοικητική επιβάρυνση της ανάμειξης στη Μαθητεία, αλλά και διάφορες ενδοεπιχειρηματικές ελλείψεις. Εικάζεται επίσης ότι η αβεβαιότητα που περιβάλλει την απόδοση της επένδυσης που προϋποθέτει η Μαθητεία (χρηματοοικονομική, οργανωτική, σε ανθρώπινο δυναμικό) λειτουργεί περιοριστικά για τον «ζήλο» των μικρότερου μεγέθους επιχειρήσεων να απασχολήσουν μαθητευόμενους. Έχει διατυπωθεί μάλιστα η εκτίμηση ότι ειδικά οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σειρά προκλήσεων, οι οποίες ενδέχεται να αποβούν ανυπέρβλητες για την προσφορά θέσεων Μαθητείας (και μάλιστα «ποιοτικών» θέσεων). Παράδειγμα αποτελούν δυσκολίες στην ανάληψη της δαπάνης που συνεπάγεται η απασχόληση προσωπικού για επίτευξη των μαθητευομένων ή τη διευθέτηση θεμάτων διοικητικής φύσεως (Cedefop, 2015).

Με στόχο την άμβλυνση και/ή την αντιμετώπιση τέτοιων προκλήσεων και την άρση των περιορισμών που αποθαρρύνουν τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις από το να συμμετέχουν σε προγράμματα Μαθητείας, υλοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια διάφορα έργα για την ενίσχυση του ρόλου των επιχειρήσεων αυτών στη Μαθητεία (συχνά μέσω της αξιοποίησης ευρωπαϊκών πόρων). Ενδεικτικά αναφέρεται έργο στο οποίο συμμετείχαν φορείς από οχτώ ευρωπαϊκές

χώρες³, συμπεριλαμβανομένης της δικής μας, και που αποσκοπούσε στην παροχή αρωγής σε επιχειρήσεις για τη βελτίωση της απόδοσής τους κατά τη συμμετοχή τους σε προγράμματα Μαθητείας. Στο πλαίσιο αυτού, το οποίο έφερε τον τίτλο 'Services for Apprenticeship' (SERFA), έγινε προσπάθεια, μεταξύ άλλων, για καλύτερη κατανόηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη Μαθητεία, καθώς και για τον σχεδιασμό, σε συνεργασία με τις ίδιες τις επιχειρήσεις, υπηρεσιών, εργαλείων και προϊόντων που θα τις βοηθήσουν να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια (Löffler and Mayerl, 2017).

Ομοίως, και σε εθνικό επίπεδο διαπιστώνεται, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αυξητική τάση στην υλοποίηση ανάλογων δράσεων, με συνήθη μάλιιστα τη χρηματοδότησή τους μέσω του «Εταιρικού Συμφώνου Περιφερειακής Ανάπτυξης» (ευρέως γνωστού ως ΕΣΠΑ). Επιπρόσθετα, έχουν κατά διαστήματα διατυπωθεί προτάσεις από διάφορους φορείς, με στόχο την ενίσχυση της ανάμιξης των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας. Παράδειγμα αποτελεί η ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ επιχειρήσεων και παρόχων ΕΕΚ· σε συμφωνία και με ανάλογα μοντέλα που έχουν εφαρμοστεί και στο εξωτερικό, όπως και με την αρχή της εναλλαγής μάθησης σε διαφορετικές επιχειρήσεις (Κάρουλας, 2017: 8).

Σε γενικές γραμμές, οι πρωτοβουλίες που θέτουν στο επίκεντρό τους τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και την ανάμιξή τους στο σύστημα Μαθητείας άλλοτε έχουν γίνει δεκτές με επευφημία και άλλοτε έχουν επικριθεί (κάποιες φορές μάλιστα και εντόνως). Ζητήματα όπως αυτό θα συζητηθούν, ωστόσο, με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στο κυρίως σώμα της μελέτης που ακολουθεί, και για τη συγγραφή του οποίου αξιοποιήθηκαν δευτερογενή δεδομένα, από ελληνικές και ευρωπαϊκές πηγές (συμπεριλαμβανομένων κειμένων πολιτικής από φορείς, όπως το Cedefop).

Η παρουσίαση και ο σχολιασμός των δεδομένων αυτών συνδυάστηκε με πρωτογενές υλικό, το οποίο συλλέχθηκε κατά τη διάρκεια μικρής κλίμακας ποιοτικής έρευνας που έφερε εις πέρας η συγγραφέας της μελέτης. Στο πλαίσιο αυτής πραγματοποιήθηκαν εννέα (9) ημιδομημένες συνεντεύξεις⁴, με εκπροσώπους φορέων πολιτικής και διαχείρισης του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, κοινωνικούς εταίρους, και ιδιοκτήτες μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (οι οποίοι έφεραν, ωστόσο, και συνδικαλιστική ιδιότητα). Οι συνεντευξιαζόμενοι-ιδιοκτήτες μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων προέρχονται από τομείς/ειδικότητες που, στην παρούσα φάση, εμφανίζουν είτε μειωμένη δημοφιλία (όπως είναι οι τομείς/ειδικότητες που αφορούν εν γένει στις οικοδομικές δραστηριότητες),

3 Τη Μεγάλη Βρετανία, την Αυστρία, τη Σλοβενία, την Ισπανία, την Ελλάδα, τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Πολωνία.

4 Εξ αποστάσεως και αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία και διάφορες εφαρμογές.

είτε σχετικά αυξημένη δημοφιλία (όπως είναι η αρτοποιία-ζαχαροπλαστική και η κομμωτική).

Πιο συγκεκριμένα, διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με: τον Παρασκευά Λιντζέρη, Διευθυντή του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ· ένα στέλεχος του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (εφεξής ΟΑΕΔ), το οποίο θέλησε να διατηρήσει την ανωνυμία του· τον Αθανάσιο Τσαγκατάκη, στέλεχος της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης και Νεολαίας· τον Μπάμπη Κωνσταντόπουλο, εργολήπτη-ηλεκτρολόγο και Γενικό Γραμματέα της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Εργοληπτών Ηλεκτρολόγων· τον Κωνσταντίνο Μπέλλη, ιδιοκτήτη κομμωτηρίου και Γραμματέα της Ομοσπονδίας Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Φθιώτιδος· τον Δημήτρη Βαργιάμη, αδειούχο θερμο-υδραυλικό και Πρόεδρο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Βιοτεχνών Υδραυλικών· τον Θεόφιλο Παγιάτη, ιδιοκτήτη επιχείρησης εφαρμογών αλουμινίου και Πρόεδρο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Βιοτεχνών Αλουμινίου Σιδήρου· τη Λεμονιά Καραναστάση, επιχειρηματία που δραστηριοποιείται στον κλάδο της αρτοποιίας-ζαχαροπλαστικής και Αντιπρόεδρο της Συντεχνίας Αρτοποιών Φθιώτιδας· την Έλσα Κουκουμέρια, ιδιοκτήτρια αρτοποιείου, Πρόεδρο του Σωματίου Αρτοποιών Θεσσαλονίκης και Αντιπρόεδρο της Ομοσπονδίας Αρτοποιών Ελλάδος.

Για τις συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκε οδηγός συνέντευξης, τα ερωτήματα του οποίου αντιστοιχούσαν στις τρεις ενότητες, οι οποίες, όπως περιγράφεται αμέσως παρακάτω, απαρτίζουν το κυρίως σώμα της μελέτης. Σημειωτέον, τέλος, ότι η συγγραφέας της μελέτης επέλεξε μια δομή, η οποία δεν βασίζεται στην απόλυτη και ξεκάθαρη διάκριση του λεγόμενου «θεωρητικού» από το «εμπειρικό» κομμάτι της μελέτης· δηλαδή τ ο υ τμήματος της μελέτης που, κατά κανόνα, αξιοποιεί βιβλιογραφικά -δευτερογενή δεδομένα από εκείνο που «πατά» στα πρωτογενή δεδομένα, τα οποία συλλέχθηκαν μέσω της έρευνας.

Αντιθέτως, προκρίθηκε μια δομή, η οποία εστιάζει σε «θεματικές περιοχές-ενότητες», εντός των οποίων τα βιβλιογραφικά-δευτερογενή δεδομένα «συμπλέκονται» με τα ευρήματα της μικρής κλίμακας ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της μελέτης. Ως αποτέλεσμα, οι δύο αυτοί τύποι δεδομένων βρίσκονται σε άμεση και συμπληρωματική σχέση μεταξύ τους.

Ακολούθως αυτής της εισαγωγικής ενότητας, το κυρίως σώμα της μελέτης διαιρείται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη συζητείται το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Μαθητεία στη χώρα μας, συμπεριλαμβανομένων των «προδιαγραφών» που έχουν τεθεί και για τα τρία κύρια επίπεδα ανάπτυξης του εγχώριου συστήματος Μαθητείας [Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ) του ΟΑΕΔ, Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ), Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)]. Εμφαση δίνεται ωστόσο στις διατάξεις που αφορούν στον ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο εν λόγω σύστημα. Στη δεύτερη ενότητα της μελέτης συζητούνται

η εφαρμογή και «πρακτικές» διαστάσεις της Μαθητείας, εστιάζοντας στους παράγοντες εκείνους που λειτουργούν ως αντικίνητρο για την προσφορά θέσεων Μαθητείας από τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις απαιτούμενες βελτιώσεις στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας, με στόχο τη διευκόλυνση της συμμετοχής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε αυτό, αλλά και την εν γένει ενίσχυση της ελκυστικότητας του θεσμού. Μεταξύ άλλων, αξιοποιήθηκαν πληροφορίες για λεγόμενες «καλές πρακτικές».

Η καταληκτική ενότητα της μελέτης συνοψίζει τα κυριότερα ευρήματά της. Τέλος, παρατίθεται η συνολική ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή της (και, ως παράρτημα, ο οδηγός συνέντευξης).

Το θεσμικό πλαίσιο της μαθητείας και ο ρόλος του εν λόγω πλαισίου ρόλος των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων

Παρά την ευρέως διαδεδομένη εντύπωση ότι ο θεσμός της Μαθητείας εισήχθη σχετικά πρόσφατα στην ελληνική πραγματικότητα, η αλήθεια είναι πως η ιστορική διαδρομή της Μαθητείας στη χώρα μας είναι αρκετά μακρά. Σταθμό στη νεότερη ιστορία του θεσμού συνιστά, ωστόσο, η ίδρυση (το 1952) των «Σχολών Μαθητείας» ή «Τεχνικών Σχολών Μαθητείας», οι οποίες υπάγονταν στο Υπουργείο Εργασίας και λειτούργησαν υπό την αιγίδα των λεγόμενων «Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας» (Παϊδούση, 2014: 17-18).

Τα Γραφεία αυτά αποτέλεσαν προδρόμους του ΟΑΕΔ, του φορέα δηλαδή που, έως σήμερα, και παρά τις μεταβολές που υπέστη στο πέρασμα του χρόνου το εγχώριο σύστημα Μαθητείας, αποτελεί, μέσω των γνωστών ως ΕΠΑΣ σχολών, την αιχμή του δόρατος του εν λόγω συστήματος⁵. Σύμφωνα με στοιχεία του ίδιου του ΟΑΕΔ, στις 50 ΕΠΑΣ που διατηρεί ο οργανισμός σε ολόκληρη την επικράτεια φοιτούν σήμερα περίπου 7.500-8.000 μαθητές. Προσφέρεται εκπαίδευση σε πληθώρα ειδικοτήτων, όπως είναι η γαλακτοκομία-τυροκομία, η εγκατάσταση ψυκτικών και κλιματιστικών έργων, η κομμωτική τέχνη, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, κ.ά..

Στην εξελικτική πορεία των προγραμμάτων Μαθητείας στη χώρα μας ρόλο-

5 Βλ. σχετικά [ΟΑΕΔ, Επαγγελματική Εκπαίδευση - ΕΠΑΣ Μαθητείας ΟΑΕΔ](#).

κλειδί έπαιξε σειρά νόμων, υπουργικών αποφάσεων και εσωτερικών εγγράφων φορέων στρατηγικής σημασίας για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών. Ενδεικτικά αναφέρεται ο Ν. 2640/1998⁶, ο οποίος συντέλεσε στην πλήρη (θεσμική) ενσωμάτωση των ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας· ή, σχετικά πρόσφατα, ο Ν. 4186/2013⁷, που οδήγησε, μεταξύ άλλων, στη θέσπιση του γνωστού ως «Έτους Μαθητείας» στα ΕΠΑΛ, εισάγοντας δηλαδή, για πρώτη φορά, τη δυνατότητα Μαθητείας σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο (αν και η δυνατότητα αυτή θα έμενε για ορισμένα χρόνια αποκλειστικά στα χαρτιά)⁸.

Θα μπορούσε να πει κανείς πως, σε γενικές γραμμές, η «επένδυση» στη Μαθητεία και η αναμόρφωσή της με τρόπο που να ανταποκρίνεται σε διεθνή πρότυπα, αλλά και που να στοχεύει ρητώς στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας των νέων, δεν αποτελούσε, ωστόσο, εθνική προτεραιότητα έως την οικονομική κρίση του 2008 και τα χρόνια που την ακολούθησαν. Πρόκειται για μια ιστορική συγκυρία, κατά την οποία η Μαθητεία «διαφημίστηκε», σε μεγάλο βαθμό, ως ένα αντίδοτο στην εκρηκτική ανεργία των νέων στην Ελλάδα (αλλά και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη). Η περίοδος ιδίως που εκτείνεται από το 2013 έως και το 2016 χαρακτηρίζεται από έναν πολλαπλασιασμό των παρεμβάσεων που αποσκοπούσαν στη μεταρρύθμιση του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, όπως αυτές αποτυπώνονται π.χ. σε σειρά νομοθετικών διατάξεων, αποφάσεων και εγκυκλίων που αφορούν στη δομή, τη διακυβέρνηση και τις λειτουργικές πτυχές του εν λόγω συστήματος.

Ορόσημο αποτελεί το «Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο» του 2016 για την αναβάθμιση της ΕΕΚ, συμπεριλαμβανομένης της Μαθητείας, το οποίο αναφερόταν και στη σταδιακή καθιέρωση νέων προγραμμάτων Μαθητείας (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2016). Έτσι, το εγχώριο σύστημα Μαθητείας θα κατέληγε να περιλαμβάνει: τα προγράμματα των ΕΠΑΣ που προσφέρονταν στο επίπεδο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οδηγούσαν στην απόκτηση προσόντων επιπέδου 4, σύμφωνα με το εθνικό και το ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων (εφεξής ΕΘΠΠ και ΕΠΠ αντίστοιχα)· τα προγράμματα των ΕΠΑΛ που προσφέρονταν στο επίπεδο της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οδηγούσαν στην απόκτηση προσόντων επιπέδου 5, βάσει των προαναφερθέντων πλαισίων· τα προγράμματα των ΙΕΚ, τα οποία προσφέρονταν στο επίπεδο της

6 ΦΕΚ 206/Α/3.9.1998.

7 ΦΕΚ 258/Α/8.12.2014.

8 Για μια συγκεντρωτική παρουσίαση μεγάλου αριθμού των νομοθετημάτων που αφορούν στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας, βλ. [CEDEFOP, Greece, Understanding of Apprenticeships in the National Context, Reference Year 2019](#). Ομοίως, βλ. [Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Επαγγελματική Εκπαίδευση](#).

μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οδηγούσαν στην απόκτηση προσόντων επίπεδου 5, σύμφωνα και πάλι με τα ανωτέρω πλαίσια.

Η «αρχιτεκτονική» αυτή του εγχώριου συστήματος Μαθητείας ανετράπη εν μέρει με τον Ν. 4763/2020⁹ για τη μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Στις αλλαγές που επέφερε ο νόμος και στις οποίες γίνεται αναφορά με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στη συνέχεια του κειμένου περιλαμβάνεται η ένταξη των ΕΠΑΣ στο επίπεδο 3 του εθνικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (εφεξής ΕΣΕ-ΕΚ) [από κοινού με τις Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης (εφεξής ΕΣΚ)], καθώς και η ένταξη του Μεταλυκειακού Έτους - Τάξης Μαθητείας των ΕΠΑΛ στο επίπεδο 5 του ΕΣΕΕΚ (μαζί με τα ΙΕΚ).

Ως Μαθητεία ορίζονται τα ακόλουθα προγράμματα ΕΕΚ: εκείνα που συνδυάζουν μάθηση σε ιδρύματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης με ουσιαστική μάθηση βασισμένη στην εργασία σε χώρους εργασίας του ιδιωτικού ή του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε ποσοστό κατ' ελάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%)· καταλήγουν σε αναγνωρισμένα επαγγελματικά προσόντα· βασίζονται σε συμφωνία, η οποία ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του μαθητευόμενου και του εργοδότη, και, κατά περίπτωση, του ιδρύματος ΕΕΚ· και τέλος, προβλέπουν αμοιβή ή επιδότηση για τον μαθητευόμενο, για το μέρος της κατάρτισης που βασίζεται στην εργασία.

Στην αρχιτεκτονική της Μαθητείας που προέκυψε μέσω της θέσπισης του Ν. 4763/2020, οι ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ εξακολουθούν να εφαρμόζουν το *δ्वικό* σύστημα ΕΕΚ, δηλαδή ένα σύστημα που συνδυάζει τη θεωρητική και εργαστηριακή εκπαίδευση στην τάξη με τη Μαθητεία σε εργασιακό χώρο. Επιπρόσθετα, τόσο στις ΕΠΑΣ όσο και στις ΕΣΚ η φοίτηση είναι διετής και οργανώνεται σε τμήματα ειδικότητας. Για κάθε ειδικότητα προβλέπεται, σύμφωνα με τον οδηγό κατάρτισης, «πρόγραμμα μάθησης στην εκπαιδευτική δομή» και «πρακτική άσκηση» ή «πρόγραμμα μάθησης σε εργασιακό χώρο».

Έτσι, π.χ. στις ΕΣΚ το «πρόγραμμα μάθησης σε εργασιακό χώρο» διέπεται από σύμβαση, η οποία συνάπτεται μεταξύ του φορέα λειτουργίας της ΕΣΚ και του εργοδότη, φυσικού ή νομικού προσώπου, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, με δυνατότητα παροχής κινήτρων πρόσληψης του μαθητευόμενου μετά το πέρας της Μαθητείας. Στην περίπτωση των ΙΕΚ, και σύμφωνα με τους οδηγούς κατάρτισης της κάθε ειδικότητας, η επαγγελματική κατάρτιση διαρκεί κατ' ελάχιστον τέσσερα εξάμηνα, ενώ δεν δύναται να υπερβαίνει τα πέντε συνολικά εξάμηνα (συμπεριλαμβανομένης της περιόδου πρακτικής άσκησης ή Μαθητείας).

9 ΦΕΚ 254/Α/21.12.2020.

Το λεγόμενο «Μεταλυκειακό Έτος – Τάξη Μαθητείας» είναι προαιρετικό και ανήκει στη μεταλυκειακή επαγγελματική κατάρτιση. Στο πλαίσιο αυτού εφαρμόζεται η «μεθοδολογία» της Μαθητείας, η οποία περιλαμβάνει Μαθητεία με εκπαίδευση σε χώρο εργασίας, σε ποσοστό κατ' ελάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%) της συνολικής διάρκειας, καθώς και εργαστηριακά μαθήματα ειδικότητας, τα οποία γίνονται σε σχολικό εργαστήριο του ΕΠΑΛ ή σε χώρο επονομαζόμενο «Εργαστηριακό Κέντρο» (εφεξής ΕΚ). Απευθύνεται σε αποφοίτους Λυκείου και σε πτυχιούχους ΕΠΑΛ, ενώ έχει διάρκεια περίπου εννιά μηνών. Η διαθεσιμότητα των ειδικοτήτων που εν τέλει προσφέρονται (π.χ. τεχνικός τεχνολογίας τροφίμων και ποτών, τεχνικός φυτικής παραγωγής, βοηθός νοσηλεύτη) εξαρτάται από το εάν αυτές προσφέρονται στα ΕΠΑΛ της εκάστοτε περιοχής¹⁰.

Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία του νέου νόμου είναι η ρητή αναφορά του στην αναγκαιότητα σύνδεσης της ΕΕΚ με την παραγωγή και την αγορά εργασίας. Στην επιταγή αυτή ανταποκρίνεται, μεταξύ άλλων, η σύσταση «Συμβουλίων Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας» (εφεξής ΣΣΠΑΕ), σε κάθε Περιφέρεια. Ενδεικτική της στόχευσης των ΣΣΠΑΕ είναι η αρμοδιότητα των μελών της για επικοινωνία με, ενημέρωση και κινητοποίηση των τοπικών επιχειρήσεων για τη Μαθητεία των καταρτιζομένων.

Οι αλλαγές που εισήχθησαν με τον Ν. 4763/2020 προκάλεσαν διάφορες αντιδράσεις, οι οποίες κυμαίνονταν από την αποδοχή (ορισμένες φορές πολύ θερμή) έως και την οξεία επίκριση. Έτσι, η δυνατότητα των αποφοίτων ΙΕΚ και του Έτους Μαθητείας ΕΠΑΛ, μετά τη λήψη του διπλώματος [κατόπιν πιστοποίησης από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (εφεξής ΕΟΠΠΕΠ)] για συμμετοχή στις κατατακτήριες εξετάσεις των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) για είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (με ποσοστό επί του ετήσιου αριθμού των εισακτέων εκάστου τμήματος έως 5%) χαιρέτιστηκε ως θετική παρέμβαση. Αντιθέτως, η ουσιαστική «μετατροπή» της Μαθητείας του ΟΑΕΔ σε σύστημα μεταγυμνασιακής κατάρτισης είναι, σε γενικές γραμμές, η παρέμβαση εκείνη, η οποία συγκέντρωσε τα περισσότερα βέλη και από διάφορες κατευθύνσεις (όπως π.χ. από την Ομοσπονδία Εκπαιδευτικών Λειτουργών ΟΑΕΔ¹¹). Μια από τις βασικές, σχετικές αιτιάσεις προς την κυβέρνηση για την ενέργεια αυτή αφορούσε στην ύπαρξη σκοπιμότητας από μέρους της, με απώτερο στόχο το αχαρτογράφητο από επαγγελματικά δικαιώματα επίπεδο 3

10 Σημειωτέον ότι η ειδικότητα «Τεχνικός Οχημάτων» είναι εκείνη που εμφανίζεται να επιλέγεται περισσότερο από τους μαθητευόμενους (και μάλιστα με σημαντική διαφορά). Βλ. σχετικά [Εσος, Καθημερινή Ηλεκτρονική Εφημερίδα για την Παιδεία, Έρευνα: Μεταλυκειακό Έτος – Τάξη Μαθητείας. Διερεύνηση Απόψεων, Στάσεων και Εκτιμήσεων Μαθητευομένων για το Πρόγραμμα.](#)

11 Βλ. π.χ. σχετικά [Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δικτυακός Τόπος Διαβουλεύσεων.](#)

του ΕΘΠΠ «να γεμίσει» με ανειδίκευτους τεχνίτες απόφοιτους Γυμνασίου, χωρίς πλήρη εγκύκλια μόρφωση (Λιντζέρης, 2020).

Ως επί το πλείστον, η εξίσωση των ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ με τις ΕΣΚ επικρίθηκε ως σημαντικό λάθος που οδηγεί στη σαφή υποβάθμιση των ΕΠΑΣ. Πρόκειται για στοιχείο, το οποίο, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της μελέτης, επισημάνθηκε και από μερίδα των συνεντευξιαζομένων, οι οποίοι το συνέδεσαν μάλιστα και με τα περιορισμένα επαγγελματικά δικαιώματα πολλών αποφοίτων προγραμμάτων Μαθητείας.

Σημειωτέον ότι ο ανώτατος αριθμός μαθητευομένων ανά εργοδότη εξαρτάται από τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολεί, όπως αυτός αποτυπώνεται στην ετήσια κατάσταση προσωπικού της επιχείρησης προς το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ). Έτσι, για όλες τις δομές ΕΕΚ που διαθέτουν προγράμματα Μαθητείας, επιχείρηση με έναν έως πέντε εργαζομένους μπορεί να προσφέρει μία θέση μαθητευομένου¹². Αντιθέτως, επιχείρηση με έξι έως δέκα εργαζομένους μπορεί να προσφέρει δύο θέσεις μαθητευομένων.

Βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, και κατά τη διάρκεια της κατάρτισής τους στον χώρο της επιχείρησης, οι μαθητευόμενοι βιώνουν την εμπειρία πραγματικών συνθηκών εργασίας και στο αντικείμενο της ειδικότητάς τους. Στα προγράμματα συμμετέχουν επιχειρήσεις όλων των κλάδων (συμπεριλαμβανομένου του δημόσιου τομέα).

Έτσι, ενδεικτικά αναφέρεται πως στην περίπτωση π.χ. των προγραμμάτων που προσφέρονται από τις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ, οι μαθητευόμενοι προβλέπεται να ακολουθούν το ημερήσιο πρόγραμμα εργασίας που ισχύει στην επιχείρηση, όπου θα λάβει χώρα το πρακτικό/εμπειρικό κομμάτι της κατάρτισής τους· υπό την προϋπόθεση ότι η απασχόληση του συνόλου των μαθητευομένων ανέρχεται σε έξι ώρες ημερησίως και μέχρι 30 ώρες την εβδομάδα (για καθεστώς πενταήμερης απασχόλησης).

Επιπρόσθετα, το κόστος της επιδότησης¹³, ανά ημέρα πρακτικής άσκησης για κάθε ωφελούμενο, το οποίο αντιστοιχεί στο 75% του νόμιμου, νομοθετημένου, κατώτατου ορίου του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη, καλύπτεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους. Οι επιβαρύνσεις των εργοδοτών (δηλαδή μετά την αφαίρεση της επιδότησης), συμπεριλαμβανομένων των ασφαλιστικών εισφορών τους (όπως και αυτές που αφορούν στους μαθητευομένους), και ζητήματα όπως είναι η αποζημίωση για τις ημέρες των

12 Βλ. π.χ. σχετικά [ΟΑΕΔ, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Μαθητεία – Πληροφορίες για τον Εργοδότη](#).

13 Βλ. σχετικά [ΟΑΕΔ, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Αμοιβές Μαθητείας](#).

αδειών (π.χ. σπουδαστική και κανονική¹⁴) προσδιορίζονται επίσης με τρόπο ρητό από σειρά σχετικών διατάξεων.

Σταθμό για τις προδιαγραφές συμμετοχής των επιχειρήσεων στη Μαθητεία αποτελεί η θέσπιση (το 2017) του λεγόμενου «Πλαισίου Ποιότητας Μαθητείας», το οποίο αναφέρεται, μεταξύ άλλων, σε μια σειρά από προϋποθέσεις για συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2017). Έτσι, οι εργοδότες που προτίθενται π.χ. να διαθέσουν θέσεις Μαθητείας σε φοιτούντες στις ΕΠΑΣ οφείλουν να διαθέτουν τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για την εκπαίδευση αυτών, όπως και τα κατάλληλα μέσα και τον εξοπλισμό.

Υποχρεούνται επίσης να τηρούν ημερολόγιο μάθησης, στο οποίο περιγράφεται η αξιολόγηση της προόδου των μαθητευομένων, ενώ μεριμνούν και για την τήρηση των προβλεπόμενων από τη νομοθεσία όρων υγιεινής και ασφάλειας. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των εργοδοτών περιγράφονται με τρόπο ρητό στη λεγόμενη «Σύμβαση Μαθητείας», κείμενο το οποίο υπογράφεται από τον εργοδότη, τον μαθητευόμενο και τη σχολή. Η μάθηση στον χώρο εργασίας αξιολογείται συνολικά, ακολουθώντας της ολοκλήρωσής της, με διάφορους τρόπους (π.χ. εξετάσεις, επίδειξη δεξιοτήτων, παρουσίαση έργων).

Ομοίως, για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε άλλα προγράμματα Μαθητείας, όπως είναι το «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης στον Χώρο Εργασίας – Μαθητεία σε Εργασιακό Χώρο» του «Μεταλυκειακού Έτους – Τάξη Μαθητείας» ΕΠΑΛ, υφίσταται σειρά αναγκαίων προϋποθέσεων. Σε αυτές περιλαμβάνονται π.χ.: η ύπαρξη στον χώρο εργασίας ενός έμπειρου στελέχους ίδιας ή συναφούς ειδικότητας με τον μαθητευόμενο, ο οποίος θα οριστεί ως «εκπαιδευτής στον χώρο εργασίας» και θα αναλάβει την αποτελεσματική υλοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον εν λόγω χώρο, την παρακολούθηση της προόδου του εκπαιδευόμενου και την παροχή ανατροφοδότησης προς την εκπαιδευτική μονάδα, από την οποία προέρχεται ο μαθητευόμενος· η διάθεση των κατάλληλων εγκαταστάσεων, καθώς και μέσων και εξοπλισμού για την εκπαίδευση του μαθητευόμενου σε μια συγκεκριμένη ειδικότητα· η φροντίδα για την «τήρηση» του προγράμματος σπουδών της ειδικότητας των μαθητευόμενων. Όπως και στην περίπτωση της Μαθητείας στις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ, στην οποία έγινε σύντομη αναφορά παραπάνω, υπογράφεται Σύμβαση Μαθητείας μεταξύ του εργοδότη και του μαθητευόμενου, η οποία θεωρείται από τον Διευθυντή του αντίστοιχου ΕΠΑΛ.

Ως γενική αρχή, οι συμμετέχουσες στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας επιχειρήσεις υποχρεούνται για τη διασφάλιση συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία

14 Π.χ. στις περιπτώσεις κανονικής άδειας οι εργοδότες υποχρεούνται να καταβάλλουν ολόκληρο το προβλεπόμενο ημερομίσθιο στους μαθητευόμενους.

θεωρείται πως τις καθιστούν δομές «ποιοτικής» Μαθητείας. Σε επιχειρήσεις που δεν μπορούν να καλύψουν το πλήρες πρόγραμμα μάθησης, όπως αυτό προκύπτει από το πρόγραμμα σπουδών, δίνεται επίσης η δυνατότητα, με την αρωγή διαφόρων φορέων (π.χ. κοινωνικών εταιρών, επαγγελματικών οργανώσεων), να προβαίνουν σε συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις, οι οποίες θα αναλάβουν την υλοποίηση του υπόλοιπου προγράμματος. Τα προγράμματα μάθησης στον χώρο εργασίας οφείλουν να είναι συμβατά με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών των δομών που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας. Υφίσταται, ωστόσο, και ένα μικρό περιθώριο ευελιξίας, το οποίο λαμβάνει υπόψη τοπικές, κλαδικές ή ακόμα και επιχειρησιακές ιδιαιτερότητες. Οι επιχειρήσεις με πιστοποιημένους εκπαιδευτές θα επιλέγονται κατά προτεραιότητα, ενώ παράλληλα προβλέπεται και η παροχή κινήτρων προς τις επιχειρήσεις, όπως είναι η θεσμοθέτηση βραβείων. Την ευθύνη για την ενημέρωση των επιχειρήσεων αναφορικά με τις προδιαγραφές της Μαθητείας (π.χ. εκπαίδευση εκπαιδευτή, υποχρεώσεις μαθητευόμενου) φέρουν οι εκπαιδευτικές δομές· οι οποίες είναι, μεταξύ άλλων, αρμόδιες, σε συνεργασία και συμφωνία με τους εργοδότες, και για την αντιστοίχιση των μαθητευόμενων, βάσει του προφίλ τους, με τις προσφερόμενες θέσεις Μαθητείας (Κάρουλας, 2017: 3-5).

Επιπρόσθετα, οι συνεντεύξεις έδειξαν ότι, σε γενικές γραμμές, η εξελικτική πορεία του θεσμικού πλαισίου που διέπει το εγχώριο σύστημα Μαθητείας χαρακτηρίζεται από μια «μετατόπιση» προς ένα μοντέλο, στο πλαίσιο του οποίου δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, σε σύγκριση με το παρελθόν. Η μετατόπιση αυτή είναι π.χ. προφανής στα μέτρα που ελήφθησαν για την ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών εταιρών στη Μαθητεία, όπως είναι η συμμετοχή τους στο «Εθνικό Συντονιστικό Όργανο Μαθητείας», με την υποχρέωση, μεταξύ άλλων, να ενημερώνουν τα μέλη τους για τη σημασία και τα οφέλη του θεσμού της Μαθητείας για τις επιχειρήσεις· τη δημιουργία ομάδων για την υποστήριξη της Μαθητείας στα Κέντρα Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ) του ΟΑΕΔ, οι οποίες θα είναι αρμόδιες και για την επικαιροποίηση του μητρώου των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε προγράμματα Μαθητείας· ή την υιοθέτηση πρακτικών, όπως είναι αυτή του υπεύθυνου εκπαίδευσης Μαθητείας στην εκάστοτε επιχείρηση. Φαίνεται μάλιστα ότι χονδρικά καθίσταται εφικτή η διάκριση σε δύο φάσεις: μια μέχρι το 2018, κατά την οποία ετέθη το γενικό πλαίσιο/«σχήμα» της αναμόρφωσης της Μαθητείας, και μια, κατά την οποία η θεωρία έγινε πράξη, και η οποία διαρκεί έως και σήμερα.

Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέδειξαν επίσης στα λεγόμενά τους τη «θεσμική βελτίωση» (κυρίως από το 2013 και πέρα) των κανονιστικών κειμένων, τα οποία αφορούν στον θεσμό της Μαθητείας, η οποία έλαβε χώρα παράλληλα με την ανάληψη μιας προσπάθειας για μια περισσότερο «ποιοτική» Μαθητεία. Στο πλαίσιο αυτής, διαπιστώνεται, μεταξύ άλλων, η σχετική βελτιστοποίηση της οριοθέτησης θεμάτων που άπτονται της Μαθητείας και η αποσαφήνιση του περιεχομένου τους, καθώς και η σχετική ενδυνάμωση του ρόλου των συλλόγων

εκπροσώπησης διαφόρων επιχειρηματιών/επαγγελματιών στα προγράμματα Μαθητείας· μέσω π.χ. μιας μεγαλύτερης, σε σύγκριση με παλαιότερα, αποδοχής των προτάσεων των προαναφερθέντων συλλόγων για τη δημιουργία τμημάτων για συγκεκριμένες ειδικότητες.

Για τη διατύπωση των προτάσεων αυτών φαίνεται επίσης να λαμβάνονται περισσότερο πλέον υπόψη οι ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας και των τοπικών κοινωνιών. Ενώ και οι προσπάθειες παράκαμψης/αλλοίωσης και εν τέλει απόρριψης των παραπάνω προτάσεων μοιάζουν, όπως επισημάνθηκε, να είναι λιγότερο συχνές σε σχέση με το παρελθόν.

Αντιθέτως, μέχρι πρότινος, και για χρόνια, τόσο τα δικαιώματα όσο και οι υποχρεώσεις/αρμοδιότητες των κοινωνικών εταίρων καλύπτονταν, όπως αναφέρθηκε, από ένα «σύννεφο» δημιουργικής ασάφειας. Η κατάσταση αυτή, ιδίως σύμφωνα με τα λεγόμενα ενός από τους συνεντευξιζόμενους, θα μπορούσε, τουλάχιστον εν μέρει, να αποδοθεί και στη διαφορετική αντίληψη που είχαν για το σύστημα διακυβέρνησης της Μαθητείας και τη Μαθητεία γενικότερα οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς. Χαρακτηριστικές είναι, όπως επισημάνθηκε, οι διαφορετικές «τοποθετήσεις» έναντι της Μαθητείας, από τη μια του ΟΑΕΔ, που μέχρι πρόσφατα συνιστούσε τον ισχυρότερο πυλώνα και πάροχο προγραμμάτων Μαθητείας, και, από την άλλη, κοινωνικών εταίρων, όπως είναι η ΓΣΕΒΕΕ, που επιδίωκε μια στενότερη συνεργασία με τον ΟΑΕΔ, εντάσσοντάς τον συχνά ως εταίρο σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Όπως επισήμανε συνεντευξιζόμενος, η θέσπιση του Πλαισίου Ποιότητας Μαθητείας, στο οποίο έγινε σύντομη αναφορά προηγουμένως, αποτέλεσε σταθμό και για την αναγνώριση ενός ενεργότερου ρόλου για τους κοινωνικούς εταίρους στη Μαθητεία (και κατ' επέκταση και για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις). Σε γενικές γραμμές, όπως ανέφερε, ωστόσο, άλλος συνεντευξιζόμενος, ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκπροσωπούν τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, να μην ενισχύθηκε, καθώς εντάχθηκαν στο σύστημα διακυβέρνησης της Μαθητείας, εξακολούθησε όμως, τουλάχιστον έως την πολύ πρόσφατη μεταρρύθμιση του συστήματος το 2020, να μην αποτυπώνεται με απόλυτη διαύγεια στα σχετικά θεσμικά κείμενα.

Αναφορά έγινε και στην ύπαρξη μιας «συμβουλευτικού» χαρακτήρα ομάδας του ΟΑΕΔ για τη Μαθητεία, στην οποία συμμετέχουν και εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων. Η ομάδα αυτή φέρεται να συστάθηκε για πρώτη φορά το 2014 και να επανασυστάθηκε το 2019 (είχε καταργηθεί για ορισμένο διάστημα). Επίσης, όπως επισήμανε συνεντευξιζόμενος, ήδη από το 2006, και σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3475/2006¹⁵, για 34 από τις (εγκεκριμένες από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων) ειδικότητες που προσφέρονται από τις ΕΠΑΣ του

15 ΦΕΚ Α 146/13.07.2006.

ΟΑΕΔ, ο οργανισμός είχε τη δυνατότητα επικαιροποίησης των προγραμμάτων σπουδών τους, μέσω διαδικασίας διαβούλευσης, στην οποία συμμετείχαν και οι εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων.

Η στρατηγική σημασία του πρόσφατου νόμου για την ΕΕΚ αναγνωρίστηκε ουσιαστικά από όλους τους συνεντευξιαζόμενους. Όπως υπογραμμίστηκε, δημιουργεί συνολικά μια προσδοκία για βελτιώσεις στην αρχιτεκτονική της Μαθητείας, μέσω π.χ. της συγκεκριμενοποίησης και της αναβάθμισης του ρόλου των κοινωνικών εταίρων, καθώς και της ενίσχυσης της ανάμειξης των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Στοιχείο που αναφέρθηκε επίσης από την πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων ως ένα εκ των θετικότερων του Ν. 4763/2020 είναι η θέσπιση των ΣΣΠΑΕ, επιτροπών σε περιφερειακό επίπεδο, στις οποίες έγινε σύντομη αναφορά σε άλλο σημείο της μελέτης. Διατυπώθηκε η εκτίμηση ότι οι ΣΣΠΑΕ θα συμβάλλουν στην αποφυγή των επικαλύψεων που παρατηρούνται συνήθως στις ειδικότητες των διαφορετικών προγραμμάτων Μαθητείας, και εν τέλει στον εξορθολογισμό του συνολικού συστήματος.

Οι συνεντεύξεις έριξαν, ωστόσο, φως και σε αδυναμίες του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία. Ως ατυχής χαρακτηρίστηκε π.χ., τουλάχιστον από τη σκοπιά των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, η απόφαση για μεγαλύτερη ανάμειξη των επιμελητηρίων. Πιο συγκεκριμένα, διατυπώθηκε η εκτίμηση πως, σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει στο γερμανικό σύστημα Μαθητείας, το οποίο αποτέλεσε την κύρια έμπνευση για την ενίσχυση του ρόλου των επιμελητηρίων στο ελληνικό σύστημα Μαθητείας, τα επιμελητήρια δεν διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές και την κατάλληλη τεχνογνωσία, ώστε να στηρίξουν με τρόπο αποτελεσματικό τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Ως παράδειγμα αυτών των περιορισμών, αναφέρθηκε π.χ. η απόφαση για ανάμειξη εξωτερικών συμβούλων σε σχετικό έργο υπό την αιγίδα της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος (ΚΕΕΕ)¹⁶.

Παράλληλα, όπως επισημάνθηκε, η επιθυμητή από τους κοινωνικούς εταίρους συγκεκριμενοποίηση και αναβάθμιση του ρόλου τους στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας συνοδεύεται και από δυσκολίες, όπως είναι η αύξηση της διοικητικής πολυπλοκότητας του προαναφερθέντος συστήματος. Αναφορά έγινε επίσης και στη μάλλον περιορισμένη, στην παρούσα φάση, επιχειρησιακή ικανότητα των οργανώσεων που εκπροσωπούν τους κοινωνικούς εταίρους, και η οποία συνδέεται εν πολλοίς με τα ελλείμματα που αντιμετωπίζουν τόσο σε άυλους όσο και σε υλικούς πόρους. Η ικανότητα αυτή εκτιμάται πως τους αφήνει μειωμένα περιθώρια να φτάσουν στο προσδοκώμενο αποτέλεσμα αναφορικά με τη Μαθητεία.

16 Βλ. π.χ. [ΚΕΕΕ, Μαθητεία στις Επιχειρήσεις](#).

Ταυτόχρονα, όπως χαρακτηριστικά είπε ένας από τους συνεντευξιαζόμενους, οι πρόσφατες αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο για τη Μαθητεία μπορεί να υπόσχονται πρόσβαση σε καλύτερες και ποιοτικότερες θέσεις εργασίας, αλλά δεν συμβάλλουν σε βαθύτερες μεταβολές στο συνολικό μοντέλο της ΕΕΚ και εν τέλει στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας μας, επιφυλάσσοντας έναν περισσότερο κεντρικό ρόλο στις τέχνες και τα επαγγέλματα. Έτσι, όπως αναφέρθηκε, μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων, όπως είναι π.χ. επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα στην πρόσληψη εξειδικευμένων τεχνιτών (συχνά και με σχετικά ελκυστικές αποδοχές). Το πρόβλημα αυτό, το οποίο φαίνεται πως μεγεθύνεται ορισμένες φορές στην περίπτωση επιχειρήσεων στην επαρχία, συνδέεται εν μέρει και με το ότι τα επαγγελματικά δικαιώματα για πολλές ειδικότητες εξακολουθούν να μην είναι κατοχυρωμένα· ζητήματα που σχολιάζονται, ωστόσο, με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στη δεύτερη ενότητα της μελέτης.

Η συζήτηση για το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Μαθητεία και τον βάσει του εν λόγω πλαισίου ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων ανέδειξε και σειρά πρόσθετων ζητημάτων, όπως είναι η αποδοχή της συμβολής των επιχειρήσεων αυτών στη στήριξη της Μαθητείας ή η επίδραση της οικονομικής κρίσης στις προσφερόμενες από προγράμματα Μαθητείας ειδικότητες. Έτσι, όπως επισήμανε συνεντευξιαζόμενος, οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις διαδραμάτισαν έναν διαχρονικά σημαντικό ρόλο για τη στήριξη του εγχώριου συστήματος Μαθητείας (ειδικά του ΟΑΕΔ, που αποτέλεσε, έως πολύ πρόσφατα, τον κεντρικό του πυλώνα). Χαρακτηριστικό είναι ότι, όπως αναφέρθηκε, περίπου το 90% των θέσεων Μαθητείας στις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ είναι θέσεις, οι οποίες προσφέρονται από επιχειρήσεις αυτού του μεγέθους· ενώ, σύμφωνα με τα λεγόμενα του ίδιου, ενδιαφέρον και στοιχείο ενδεικτικό μιας κάποιας στρέβλωσης του εθνικού συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι και το ότι το 90% των μαθητευομένων στις ίδιες σχολές είναι απόφοιτοι γενικών λυκείων (ΓΕΛ).

Αναφορά έγινε επίσης στην ύφεση που παρατηρείται, ως συνέπεια της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, στις λεγόμενες «ειδικότητες οικοδομής», στις οποίες οι ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ «παραδοσιακά» προσέφεραν αρκετές θέσεις Μαθητείας (π.χ. ηλεκτρολόγοι). Ομοίως, όπως ανέφεραν οι συνεντευξιαζόμενοι, σχετικά χαμηλή είναι πλέον και η ελκυστικότητα των εν λόγω θέσεων ανάμεσα στους νέους, οι οποίοι φέρονται αντιθέτως να προτιμούν άλλες ειδικότητες (π.χ. μαγειρική).

Έτσι, δεδομένου ότι στις δημοφιλείς ειδικότητες η ζήτηση είναι μεγαλύτερη της προσφοράς, ο ΟΑΕΔ π.χ. «επιστρατεύει», όπως αναφέρθηκε, και διαδικασίες μοριοδότησης για τις σχετικές θέσεις. Την ίδια στιγμή, θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι άλλος συνεντευξιαζόμενος επέκρινε την κατάργηση των πρόσθετων μορίων για τα τέκνα επιχειρηματιών που ενδιαφέρονται να φοιτήσουν σε πρόγραμμα Μαθητείας, το οποίο θα τους επιτρέψει να συνεχίσουν την οικογενειακή παράδοση.

Οι συνεντεύξεις ανέδειξαν επίσης την ανάγκη σαφέστερης διάκρισης μεταξύ των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων στη δεύτερη περίπτωση των αυτοαπασχολουμένων) εντός του θεσμικού πλαισίου, όπως και αυτή της επέκτασης του ηλικιακού ορίου ένταξης των νέων σε προγράμματα Μαθητείας (έως την ηλικία των 30 ετών) και της θέσπισης μιας περισσότερο «διευρυμένης» Μαθητείας.

Η πρόταση για επέκταση του ηλικιακού ορίου ένταξης σε προγράμματα Μαθητείας συνδέθηκε με παραμέτρους, οι οποίες, όπως υπογραμμίστηκε, έχουν παρατείνει την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας. Σε αυτές περιλαμβάνονται η οικονομική κρίση, η «εμμονή» μεγάλης μερίδας της ελληνικής κοινωνίας με την απόκτηση πτυχίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – παρά το γεγονός ότι συχνά δεν βοηθούν εν τέλει για ένταξη στην αγορά εργασίας –, καθώς και η χρονική μετατόπιση (και καθυστέρηση) ηλικιακών φάσεων του βίου ενός ατόμου (και, πιο συγκεκριμένα, της εφηβείας).

Στην περίπτωση της «διευρυμένης» Μαθητείας, η πρόταση που διατυπώθηκε αφορούσε κυρίως στην «παράταση» της κατάρτισης που παρέχεται στον χώρο της επιχείρησης (π.χ. κατά ένα εξάμηνο ή/και έναν χρόνο). Προτάθηκε λοιπόν ένα σχήμα παραπλήσιο αυτού της «πρακτικής», η οποία προβλέπεται σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα και προγράμματα κατάρτισης· και με διάρκεια που ενδεχομένως θα εναλλάσσεται αναλόγως των απαιτήσεων της κάθε ειδικότητας/εξειδίκευσης.

Σε γενικές γραμμές, βάσει των συνεντεύξεων, το μεγαλύτερο πρόβλημα δεν εντοπίζεται στις ανεπάρκειες και τα κενά του θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία. Παρά το γεγονός ότι, για ορισμένους από τους συνεντευξιζόμενους, παραμένει δύσχηστο, διαπιστώνεται συναίνεση ως προς το ότι κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, ενισχύοντας τη σύνδεση μεταξύ της εκπαίδευσης και της παραγωγικής διαδικασίας και διευκολύνοντας την ένταξη των μαθητευομένων στην αγορά εργασίας. Όπως αναφέρθηκε, τον σκοπό αυτό υπηρετεί, σε μεγάλο βαθμό, η μεγαλύτερη έμφαση που δόθηκε τα τελευταία χρόνια στην ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία (συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού τους ρόλου). Τις επισημάνσεις αυτές πρέπει να δει κανείς σε συνδυασμό με την αισιοδοξία που εκφράστηκε, ιδίως από έναν εκ των συνεντευξιζόμενων, για το μεγαλύτερο ενδιαφέρον που εκφράζεται για τη Μαθητεία από τη νεότερη γενιά των επιχειρηματιών.

Συναίνεση παρατηρήθηκε επίσης και ως προς το ότι η εφαρμογή μπορεί συχνά και να διαφέρει από τον σχεδιασμό. Ακόμη και τα θετικά στοιχεία της πρόσφατης νομοθεσίας απομένει συνεπώς, όπως επισημάνθηκε, να κριθούν στην πράξη· όπως π.χ. το κατά πόσο οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις θα έχουν εν τέλει στην πράξη ενεργότερο ρόλο στην επιλογή των προσφερόμενων στα προγράμματα Μαθητείας ειδικοτήτων.

Εν κατακλείδι, το ζητούμενο είναι η σωστή εφαρμογή του ισχύοντος πλαισίου, χωρίς να αποκλείονται και βελτιωτικές προσθήκες ή τροποποιήσεις, όπως είναι αυτές που συζητούνται στην τρίτη και τελευταία ενότητα της μελέτης. Στην επόμενη ενότητα, ωστόσο, σχολιάζονται πρώτα οι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις στη Μαθητεία.

Σε σύγκριση με άλλες πτυχές και θεματικές του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, η ανάμειξη και ο ρόλος που παίζουν οι επιχειρήσεις (ανεξαρτήτως μεγέθους) στο εν λόγω σύστημα συνιστά ένα αρκετά ανεξερεύνητο πεδίο, το ενδιαφέρον για το οποίο άρχισε να εκδηλώνεται με μεγαλύτερη θέρμη εν μέσω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης. Επιπρόσθετα, συζητείται συνήθως σε συνάρτηση με άλλα ζητήματα που άπτονται της Μαθητείας, όπως και στο πλαίσιο του ευρύτερου διαλόγου για τον θεσμό, και όχι μεμονωμένα. Λιγοστές είναι, όπως θα δούμε και παρακάτω, οι εξαιρέσεις στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, οι οποίες εστιάζουν στον ρόλο των μικρών (και ακόμη σπανιότερα των πολύ μικρών) επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Σημειωτέον πως η υπανάπτυξη της επιστημονικής ιδίως βιβλιογραφίας που αφορά στη συμμετοχή των επιχειρήσεων στο ελληνικό σύστημα Μαθητείας αντιδιαστέλλεται στην εκτενέστερη ξενόγλωσση βιβλιογραφία επί του θέματος, στο πλαίσιο της οποίας εξετάζονται διαφορετικές πλευρές της συμμετοχής αυτής (από τα κίνητρα των εργοδοτών για την προσφορά θέσεων Μαθητείας έως τις προκλήσεις, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις κατά την προσφορά θέσεων Μαθητείας) (βλ. Lalioti, Karantinos and Chrysakis, 2018, όπου γίνεται και μια σύντομη επισκόπηση της σχετικής ελληνόγλωσσης και κυρίως ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας).

Ομοίως, λίγα είναι και τα προγράμματα, τα οποία θέτουν στο επίκεντρό τους τον ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Ενδεικτικά αναφέρεται έργο, το οποίο υλοποιήθηκε μεταξύ των ετών 2014 και 2017, υπό την αιγίδα του ΟΑΕΔ και τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), και που αφορούσε στη διερεύνηση του ρόλου των επιχειρήσεων στη Μαθητεία (σε Ελλάδα και Κύπρο)¹⁷.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, συχνότερη είναι, ωστόσο, η επίκληση που γίνεται στον δημόσιο λόγο στην αναγκαιότητα ενίσχυσης της ανάμειξης των επιχειρήσεων στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας, η οποία είναι ακόμη περιορισμένη. Τα σχετικά στοιχεία δείχνουν ότι, τόσο στο παρελθόν (βλ. π.χ. CVTS¹⁸ 3, 2005) όσο και περισσότερο πρόσφατα (βλ. CVTS 5, 2015), η Ελλάδα είναι ανάμεσα στα κράτη εκείνα, όπου καταγράφεται η μικρότερη διάθεση συμμετοχής των επιχειρήσεων στη Μαθητεία.

Ενδεικτική του χαμηλού βαθμού ανάμειξης των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία στη χώρα μας είναι και η μάλλον ισχνή προσφορά θέσεων Μαθητείας από αυτές. Έχει μάλιστα διατυπωθεί η εκτίμηση ότι, στο άμεσο μέλλον, η προσφορά των θέσεων δεν θα ανταποκρίνεται στην αυξημένη ζήτηση. Πρόκειται για εκτίμηση που σχετίζεται εν μέρει με το ότι, μέσω της φοίτησης στο Έτος Μαθητείας ΕΠΑΛ, αλλά και την πιστοποίηση από τον ΕΟΠΠΕΠ, μπορεί πλέον να φτάσει κανείς στο επίπεδο 5 του ΕΘΠΠ (Λιντζέρης, 2020: 11).

Την ανάγκη χαρτογράφησης των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις για την εν γένει συμμετοχή τους στο σύστημα Μαθητείας, συμπεριλαμβανομένης της προσφοράς θέσεων Μαθητείας, καθώς και τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπισή τους, υπηρετεί άλλωστε εν πολλοίς και η παρούσα μελέτη. Η ανάγκη αυτή αναγνωρίζεται επίσης σε πρωτοβουλίες που έχουν κατά καιρούς αναληφθεί προς την κατεύθυνση αυτή (και σε επίπεδο κοινωνικών εταίρων), όπως είναι π.χ. έργο της ΚΕΕΕ για τη Μαθητεία, στο οποίο έγινε σύντομη αναφορά προηγουμένως (υπό τον τίτλο «Συμβουλευτική για προσέλκυση επιχειρήσεων, συνεργασία με τις επιχειρήσεις, επιλογή των επιχειρήσεων και καταγραφή προσφερόμενων από αυτές θέσεων Μαθητείας»)¹⁹.

17 Βλ. π.χ. σχετικά [ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, ΝΑΑΓΡCΥ - Εθνικές Αρχές για τη Μαθητεία: Οι Επιχειρήσεις ως Βιώσιμοι Εταίροι για τη Μαθητεία στην Ελλάδα και στην Κύπρο](#), καθώς και [Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου, Εθνικές Αρχές για τη Μαθητεία: Οι Επιχειρήσεις ως Βιώσιμοι Εταίροι για την Μαθητεία στην Ελλάδα και στην Κύπρο \(ΝΑΑΓΡCΥ\)](#).

18 Όπου το CVTS αντιστοιχεί σε Continuing Vocational Training Survey. Βλ. σχετικά [Eurostat, Continuing Vocational Training Survey](#).

19 Βλ. σχετικά [ΚΕΕΕ, Μαθητεία στις Επιχειρήσεις](#).

Στις λιγοστές εργασίες που, κατ' εξαίρεση, όπως ήδη αναφέρθηκε, πραγματεύονται το υπό εξέταση θέμα, η ελλιπής σύνδεση μεταξύ της Μαθητείας και της αγοράς εργασίας αναφέρεται συχνά ως παράγοντας, ο οποίος λειτουργεί ανασταλτικά στη μεγαλύτερη ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας· και πιο συγκεκριμένα στην πρόθεσή τους για προσφορά θέσεων Μαθητείας. Το γεγονός αυτό πρέπει να δει κανείς σε συνδυασμό με τον ισχυρισμό μερίδας τουλάχιστον των εργοδοτών ότι οι δεξιότητες των μαθητευομένων δεν ανταποκρίνονται συχνά στις ανάγκες τους. Οι εργοδότες αυτοί εκφράζουν επίσης την απογοήτευσή τους από την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, υποστηρίζοντας ότι μεγάλο μέρος της διδασκαλίας δεν συμβάλλει εν τέλει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων που χρειάζονται οι μαθητευόμενοι στον χώρο εργασίας.

Ευρήματα όπως τα παραπάνω έφερε στο φως η επισκόπηση του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, η οποία πραγματοποιήθηκε λίγα χρόνια πριν, υπό την αιγίδα του Cedefop (για τα ευρήματα βλ. Cedefop, 2018, Lalioti, Karantinos and Chrysakis, 2018). Έτσι, ανεδείκνυε, μεταξύ άλλων, τα σημαντικά πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία, αλλά και εξίσου έντονες αδυναμίες, οι οποίες ενίοτε επισκίαζαν τα όποια πλεονεκτήματα. Η σχετικά περιορισμένη ανταπόκριση των δεξιοτήτων των μαθητευομένων στις προσδοκίες των εργοδοτών, στην οποία έγινε αναφορά προηγουμένως, φαίνεται να συνάδει π.χ. με χαρακτηριστικά του συστήματος Μαθητείας στη χώρα μας, όπως είναι το συχνά παρωχημένο περιεχόμενο των επαγγελματικών περιγραμμάτων και η μη συστηματική εναρμόνισή τους με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, καθώς και η απουσία του σκέλους του χώρου εργασίας από τα προγράμματα σπουδών Μαθητείας.

Η επισκόπηση υπογράμμιζε επιπρόσθετα τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις για προσφορά θέσεων εργασίας εν μέσω της οικονομικής κρίσης. Στις δυσκολίες αυτές οφειλόταν εν μέρει και η ραγδαία πτώση που σημειώθηκε στον αριθμό των προσφερόμενων θέσεων Μαθητείας (βάσει στοιχείων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ, από 20.360 το 1999-2000 σε 10.374 το 2014-2015). Ενδεικτικό της δυσχερούς θέσης στην οποία βρέθηκαν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εν γένει κατά τη διάρκεια της κρίσης είναι και το φαινόμενο της «αντιστροφής» της προσφοράς θέσεων Μαθητείας, το οποίο παρατηρήθηκε μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Πιο συγκεκριμένα, ενώ, μεταξύ των ετών 2001 και 2008, το 66% των προσφερόμενων θέσεων Μαθητείας προερχόταν από επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και το 34% από επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα, το 2009 η τάση αυτή αντιστράφηκε.

Δεν πρέπει λοιπόν να προκαλεί έκπληξη και η άποψη, την οποία εξέφρασε σημαντική μερίδα των ιδιοκτητών μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που

συμμετείχαν στην έρευνα που διενεργήθηκε στο πλαίσιο της επισκόπησης, ότι τα οικονομικής φύσης κίνητρα για τη συμμετοχή τους στη Μαθητεία ήταν ανεπαρκή και τους απέτρεπαν από την προσφορά θέσεων Μαθητείας. Παράλληλα, δεν ήταν ασύνηθες, ωστόσο, και οι μαθητευόμενοι να εκφράζουν την απογοήτευσή τους για τη μη αξιοποίησή τους στον βαθμό που θα επιθυμούσαν από επιχειρήσεις· ή, συχνότερα, για την αξιοποίησή τους με τρόπο που, ορισμένες τουλάχιστον φορές, υπερέβαινε τα προδιαγεγραμμένα (βάσει σύμβασης) καθήκοντά τους.

Η επισκόπηση ανέδειξε σημαντικές προκλήσεις για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στο σύστημα Μαθητείας. Σε αυτές περιλαμβάνονταν οι ακόλουθες: η ασάφεια και ο ad hoc χαρακτήρας του περιεχομένου της παρεχόμενης στο επίπεδο της επιχείρησης εκπαίδευσης· η ουσιαστική απουσία ξεκάθαρων προδιαγραφών για τις επιχειρήσεις, οι οποίες εκδήλωναν ενδιαφέρον για την προσφορά θέσεων Μαθητείας· η σχετική έλλειψη ενημέρωσης των επιχειρήσεων για τα προγράμματα Μαθητείας και η ευθύνη των επιμελητηρίων και των επαγγελματιών ενώσεων σε τοπικό επίπεδο για τη συντήρηση της κατάστασης αυτής· η έλλειψη χρόνου και πόρων από την πλευρά των επιχειρήσεων· ή η ανησυχία τους για τα διοικητικά βάρη της συμμετοχής τους στη Μαθητεία.

Η επισκόπηση υπογράμμισε επίσης και την απουσία μιας συνολικής εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της ανάμειξης των επιχειρήσεων στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας και την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων από μέρους τους. Σημειωτέον π.χ. ότι, όπως έδειξε η έρευνα, η επιλογή των επιχειρήσεων γινόταν συχνά σε ad hoc βάση, και μέσω της αξιοποίησης των προσωπικών γνωριμιών και των δικτύων των διδασκόντων.

Τα ευρήματα της επισκόπησης πρέπει να δει επίσης κανείς σε συνδυασμό με στοιχεία που άπτονται του εν λόγω θέματος και προέρχονται από άλλες πηγές. Έτσι, επιχειρήσεις, οι οποίες δεν έχουν συμμετάσχει κατά το παρελθόν σε προγράμματα Μαθητείας, εμφανίζονται διστακτικές στο να επιτρέψουν σε νέους χωρίς επαγγελματική εμπειρία να εισέλθουν στο επιχειρηματικό τους περιβάλλον. Ταυτόχρονα, εκφράζουν προβληματισμό και για το ότι, μετά την ολοκλήρωση της Μαθητείας, οι μαθητευόμενοι ενδέχεται να αποχωρήσουν από την επιχείρηση (Lietzmann and Mayerl, 2015: 7, 10).

Επιπρόσθετα, ανάμεσα στις αιτίες, τις οποίες επιχειρήσεις που δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ σε προγράμματα Μαθητείας αναφέρουν ως τις κυριότερες για τη μη συμμετοχή τους περιλαμβάνονται οι ακόλουθες: η έλλειψη προηγούμενης, σχετικής εμπειρίας· η γραφειοκρατία και ο μεγάλος όγκος των διατάξεων-κανονισμών που διέπουν την προσφορά θέσεων Μαθητείας· το ότι δεν είναι ασύνηθες μαθητευόμενοι να «εγκαταλείπουν» την επιχείρηση κατά τη διάρκεια της Μαθητείας· η ύπαρξη άλλων προτεραιοτήτων (από τη μεριά των επιχειρήσεων)· η έλλειψη κατάλληλων εκπαιδευτών για την ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση

των μαθητευομένων· η αντίληψη ότι, από άποψη κόστους, είναι περισσότερο «αποτελεσματική» η αξιοποίηση ατόμων από την αγορά εργασίας και όχι από προγράμματα Μαθητείας· η απουσία χρόνου για τέτοιες δραστηριότητες. Επιχειρήσεις που, από την άλλη, έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα Μαθητείας αναφέρονται σε προβλήματα και προκλήσεις, όπως είναι οι ανεπαρκείς δεξιότητες τις οποίες απέκτησαν οι μαθητευόμενοι κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους στις εκπαιδευτικές δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας (συχνά μάλιστα, ιδίως στην ανεπάρκεια των λεγόμενων «οριζόντιων» δεξιοτήτων των μαθητευομένων)· ή στην έλλειψη τεχνογνωσίας από μέρους τους για την προσέγγιση και την επιλογή των πλέον κατάλληλων υποψηφίων. Επισημαίνουν επίσης τη μάλλον ελλιπή παροχή στήριξης από τους αρμοδίους φορείς, η οποία θα επέτρεπε στις επιχειρήσεις να φέρουν εις πέρας με επιτυχία το έργο τους (Institute of Entrepreneurship Development, 2017).

Αλλού, η συμμετοχή των επιχειρήσεων αναφέρεται ως παράμετρος, η οποία τείνει να καταστεί η αχίλλειος πτέρνα των προγραμμάτων Μαθητείας (ιδίως στα Δημόσια ΙΕΚ, ΔΙΕΚ). Η εκτίμηση αυτή συνδέεται, σε μεγάλο βαθμό, με την αδυναμία ή και την απροθυμία των επιχειρήσεων να καταβάλλουν το οικονομικό μερίδιο που τους αναλογεί για συμμετοχή στη Μαθητεία. Ή στο ότι η πληθώρα επιλογών για εξεύρεση εργατικού δυναμικού χαμηλού κόστους που έχουν οι επιχειρήσεις, μέσω άλλων παρόμοιων προγραμμάτων (κυρίως την παράλληλη εφαρμογή προγραμμάτων πρακτικής άσκησης), καταλήγει να δρα ανασταλτικά για την προσφορά θέσεων Μαθητείας. Η αιτία είναι η προσπάθειά τους για συρρίκνωση του λειτουργικού κόστους τους. Πρόσθετα εμπόδια δημιουργούν οι πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες, καθώς και τα ελλείμματα σε κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, εξοπλισμό και χώρους-υποδομές «φιλοξενίας» μαθητευομένων. Έχει επίσης διατυπωθεί η εκτίμηση ότι ο κλάδος, η ειδικότητα και το μέγεθος μιας επιχείρησης επηρεάζουν επιπρόσθετα την «ετοιμότητα» της για συμμετοχή στη Μαθητεία (Χούρης, 2018: 93–96).

Έτσι, όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίο το μέγεθος μιας επιχείρησης φέρεται να επηρεάζει π.χ. τη συμμετοχή στη Μαθητεία, πράγματι μονάδες με περισσότερους από 250 εργαζόμενους αναφέρονται συχνά ως έχουσες τη δυνατότητα να παρέχουν ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση, μέσα από εξελιγμένες εκπαιδευτικές δομές και τη χρήση τυποποιημένων κανόνων και μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας. Ταυτόχρονα, η ευρωπαϊκή εμπειρία έχει αποδείξει ωστόσο ότι η Μαθητεία είναι εφικτή και σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ενώ εκτιμάται και πως η ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση μπορεί να καταστεί ελκυστική για ορισμένες, τουλάχιστον, ελληνικές επιχειρήσεις. Για τον σκοπό αυτό όμως, επισημαίνεται στη βιβλιογραφία η ανάγκη υιοθέτησης παρεμβάσεων, οι οποίες θα συμβάλλουν στην άρση των περιορισμών που αντιμετωπίζουν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις για την προσφορά θέσεων Μαθητείας (Ιωαννίδου και Σταύρου, 2013: 10). Τις παρατηρήσεις αυτές πρέπει τέλος να δει κανείς

συμπληρωματικά με την επισήμανση πως η Μαθητεία συχνά αξιοποιείται από τις επιχειρήσεις ως μια πηγή φθηνού εργατικού δυναμικού.

Οι συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης έριξαν φως σε ζητήματα, τα οποία βρίσκονται εν πολλοίς σε συμφωνία με τα ευρήματα της σχετικής βιβλιογραφίας, όπως είναι αυτά στα οποία έγινε σύντομη αναφορά παραπάνω. Ένα από τα ζητήματα που ανέδειξαν π.χ. οι συνεντεύξεις είναι το ότι οι μικρές και κυρίως οι πολύ μικρές επιχειρήσεις ενδέχεται να αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες για συμμετοχή στη Μαθητεία, έναντι των επιχειρήσεων μεγαλύτερου μεγέθους. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε συνεντευξιζόμενος, στις πολύ μικρές ιδίως επιχειρήσεις μιλάμε συχνά για 'one man show', με τον επιχειρηματία να καλείται, ως επί το πλείστον, να παίξει και τον ρόλο του εκπαιδευτή· ενώ, όπως επισημάνθηκε, είναι και αμφίβολο το κατά πόσο, παρά την εμπειρία του στο αντικείμενο της εργασίας, έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο τη σχετική γνώση στον μαθητευόμενο.

Το ίδιο άτομο επισήμανε ωστόσο ότι δεν είναι απαραίτητο, όπως ενδεχομένως συχνά οι μαθητευόμενοι έχουν την εντύπωση, ότι θα αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις σε μια μεγαλύτερου μεγέθους επιχείρηση. Ο λόγος είναι η «τμηματοποίηση» που, κατά κανόνα, χαρακτηρίζει τις επιχειρήσεις αυτές, οδηγώντας σε πολυδιάσπαση των αντικειμένων εργασίας, ακόμη και στο πλαίσιο της ίδιας ειδικότητας/επαγγέλματος· σε αντιδιαστολή προς αυτό που συμβαίνει στις μικρές και κυρίως τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου οι μαθητευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν από πολύ κοντά και να έρθουν σε επαφή με όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας (π.χ. σε ένα αρτοποιείο).

Πολύ σημαντικό είναι επίσης το κενό που διαπιστώνεται στην ενημέρωση των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων για τη Μαθητεία. Παρατηρείται μάλιστα συναίνεση των συνεντευξιζομένων ως προς τις επιπτώσεις του εν λόγω κενού. Έτσι, επισημάνθηκε πως η περιορισμένη διάχυση των πληροφοριών που αφορούν στη Μαθητεία προς τις επιχειρήσεις λειτουργεί ανασταλτικά. Πιο συγκεκριμένα, περιορίζει τα αποτελέσματα που θα ήταν δυνατό να επιτευχθούν μέσω της προσπάθειας που έχει καταβληθεί από μέρους της πολιτείας, από τη θέσπιση του Ν. 4186/2013²⁰ και εντεύθεν, για τη συνολική ενίσχυση του θεσμού της Μαθητείας και του ρόλου των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων σε αυτόν.

Διατυπώθηκε επιπρόσθετα η άποψη ότι η προσπάθεια αυτή υπονομεύεται και από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αυτές στο να «σηκώσουν» διοικητικά το βάρος της συμμετοχής τους σε προγράμματα Μαθητείας. Συχνά στερούνται τους απαραίτητους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους

20 ΦΕΚ 258/Α/8.12.2014.

για να υποστηρίξουν το όλο εγχείρημα, με αποτέλεσμα να καθίσταται πρακτικά ανέφικτο. Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν και στα υψηλά επίπεδα της γραφειοκρατίας που συνοδεύουν τη συμμετοχή τους σε προγράμματα Μαθητείας. Οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, δεδομένου και των συνεπειών της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, είναι συχνά δύσκολο να ανταποκριθούν στην επιβάρυνση, οικονομική και άλλη, την οποία προκαλούν τα σχετικά κόστη. Επισημάνθηκε επίσης η ύπαρξη καθυστερήσεων στην καταβολή της σχετικής με τη συμμετοχή σε προγράμματα Μαθητείας επιδότησης, ενώ, ιδίως η επαφή με δημόσιους φορείς που είναι αρμόδιοι για την υλοποίηση προγραμμάτων Μαθητείας, φέρεται να συμβάλλει πολλές φορές στην ενίσχυση της επιφυλακτικότητας των εργοδοτών απέναντι στη Μαθητεία.

Οι συνεντεύξεις ανέδειξαν όμως και άλλα προβλήματα, τα οποία φαίνεται ότι λειτουργούν αποτρεπτικά για τη συμμετοχή των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Χαρακτηριστική είναι η άποψη που εκφράστηκε από συνεντευξιαζόμενο για την απουσία μιας «αύρας εμπιστοσύνης» μεταξύ των επιχειρήσεων, από τη μία, και «εξωτερικών» στο σύστημα Μαθητείας φορέων-προσώπων που εμπλέκονται στη λειτουργία του, από την άλλη (π.χ. των εξωτερικών συμβούλων, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν στο έργο της αύξησης των προσφερόμενων θέσεων Μαθητείας που ανατέθηκε στην ΚΕΕΕ).

Αναφορά έγινε επίσης στην αρνητική επίδραση της περιορισμένης ενημέρωσης, όχι μόνον των επιχειρήσεων, αλλά και των μαθητευομένων για τα οφέλη της Μαθητείας. Όπως επισήμανε ένας εκ των συνεντευξιαζόμενων, οι μαθητευόμενοι φέρονται συχνά σαν να μην κατανοούν τα οφέλη της Μαθητείας, ιδίως το ότι αρκετές φορές πρόκειται ουσιαστικά για ένα «σχολείο δεύτερης ευκαιρίας».

Επιπρόσθετα, σημαντικά είναι τα ελλείμματα που υφίστανται στη συλλογή και την επεξεργασία πληροφοριών-δεδομένων για τη Μαθητεία [σε διαφορετικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό και τομεακό)- κυρίως όμως όσον αφορά στο κομμάτι της απορρόφησης των αποφοίτων στην αγορά εργασίας (και λιγότερο σε αυτό της φοίτησης των μαθητευομένων)]. Όπως αναφέρθηκε, οι σχετικές έρευνες και μελέτες γίνονται συνήθως σε ad hoc βάση (π.χ. από τις ίδιες τις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ και το προσωπικό τους).

Ένα πρόσθετο στοιχείο που ανέδειξαν οι συνεντεύξεις είναι το ότι, όπως επισήμανε ένας συνεντευξιαζόμενος, παρά τις διαφορές μεταξύ των δομικών χαρακτηριστικών των μεσαίων και των μεγάλων επιχειρήσεων και αυτών των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, η προσφορά θέσεων Μαθητείας στη χώρα μας είναι εξαιρετικά περιορισμένη στο σύνολο των επιχειρήσεων. Εκφράστηκε επίσης η άποψη πως οι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις δεν προσφέρουν θέσεις Μαθητείας μοιάζει να είναι οι ίδιοι με εκείνους για τους οποίους δεν προσφέρουν συχνά στους εργαζομένους τους και τη δυνατότητα κατάρτισης. Στους λόγους που αναφέρθηκαν περιλαμβάνονται π.χ. το έλλειμμα

γνώσης των επιχειρήσεων σε σχέση με τις λεγόμενες «σύγχρονες ή/και αναδυόμενες δεξιότητες», το οποίο, με τη σειρά του, συμβάλλει στο να μην αξιοποιείται η Μαθητεία από τις επιχειρήσεις ως εργαλείο αναζήτησης μελλοντικών στελεχών· ή η δυνατότητα των επιχειρήσεων, όπως αρκετές φορές ισχυρίζονται οι εργοδότες, να βρίσκουν «έτοιμα στελέχη» στην αγορά, τα οποία ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Την επισήμανση αυτή πρέπει να δει κανείς σε συνδυασμό με το χαμηλό ή το μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων που, κατά κανόνα, απαιτούν για την άσκησή τους τα επαγγέλματα, τα οποία εμφανίζονται να έχουν τη μεγαλύτερη ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας (π.χ. σερβιτόροι και πωλητές). Όπως και με την ύπαρξη πολλών «εναλλακτικών» διαδρομών για την εύρεση στελεχών μέσω της ΕΕΚ, καθώς οι επιχειρήσεις, πολλές εκ των οποίων φαίνεται να εκλαμβάνουν τη Μαθητεία ως ένα υποκατάστατο της φθηνής εργασίας, δεν επιλέγουν τη διαδρομή εκείνη που θεωρούν ως τη δυσχερέστερη (δηλαδή τη Μαθητεία).

Διατυπώθηκε επιπρόσθετα η εκτίμηση ότι ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, όπως είναι το πολύ υψηλό ποσοστό των υπηρεσιών, θέτουν επιπλέον περιορισμούς στην ανάμειξη των επιχειρήσεων στη Μαθητεία, και ιδίως στην επιθυμία τους για προσφορά θέσεων Μαθητείας. Λαμβάνοντας υπόψη τα μάλλον ισχνά κίνητρα που τους παρέχονται για τη συμμετοχή τους στα προγράμματα Μαθητείας, σε συνδυασμό με την οικονομική τους επιβάρυνση, αλλά και το ότι φαίνονται να αναλαμβάνουν κάποιες φορές ευθύνες που υπερβαίνουν τις αρμοδιότητές τους, η μειωμένη αυτή επιθυμία καταλήγει, όπως επισημάνθηκε τουλάχιστον από έναν από τους συνεντευξιαζόμενους, να μοιάζει δικαιολογημένη.

Ανασταλτικά φέρεται να λειτουργεί επίσης και η περιορισμένη προσφορά θέσεων Μαθητείας σε ειδικότητες, οι οποίες χαρακτηρίζονται, όπως αντνακλάται και στον αριθμό των αιτήσεων για τις εν λόγω θέσεις, από σχετικά υψηλή ζήτηση (και από μέρους των επιχειρήσεων). Ως παράδειγμα αναφέρθηκε η ειδικότητα της αρτοποιίας-ζαχαροπλαστικής. Όπως επισήμανε μάλιστα συνεντευξιαζόμενος, παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις προς τους αρμοδίους φορείς για την ανάγκη αύξησης της προσφοράς των σχετικών θέσεων, η πολιτεία κωφεύει.

Στα πρόσθετα εμπόδια για μεγαλύτερη ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία συγκαταλέγονται η ύπαρξη του ορίου του ενός μόνον μαθητευομένου για ιδιοκτήτες ατομικών επιχειρήσεων-αυτοαπασχολούμενους, καθώς και η προσφορά θέσεων Μαθητείας από επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Προβλήματα φαίνεται να δημιουργεί επίσης το ότι, όπως επισημάνθηκε, φορείς με κομβικό ρόλο στα προγράμματα Μαθητείας, όπως είναι ο ΟΑΕΔ, απευθύνονται συνήθως πρώτα στα πρωτοβάθμια σωματεία, των οποίων μέλη αποτελούν φυσικά πρόσωπα, και όχι στις ομοσπονδίες, τις οποίες απαρτίζουν οι διάφοροι σύλλογοι εκπροσώπησης των επιχειρηματιών.

Την ίδια στιγμή, ορισμένοι από τους συνεντευξιζόμενους αναφέρθηκαν, ωστόσο, και στη στάση μερίδας των εργοδοτών που μοιάζουν να μην αντιλαμβάνονται ότι ο μαθητευόμενος έρχεται στην επιχείρηση, με στόχο την απόκτηση πρόσθετων γνώσεων και όχι για να υποκαταστήσει έναν ανειδίκευτο εργάτη. Φαίνεται επίσης ότι δεν είναι ασύνηθες και το να επικαλούνται την ιδιότητά του ως μαθητή, για να εκφράσουν την απορία (ή και τη δυσφορία) τους για την οικονομική συμβολή τους στα κόστη της Μαθητείας.

Για την αντιμετώπιση των περιορισμών που αναφέρθηκαν παραπάνω, οι συνεντευξιζόμενοι διατύπωσαν διάφορες προτάσεις, οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο της τρίτης και τελευταίας ενότητας της μελέτης.

Προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων

Η επισκόπηση του συστήματος Μαθητείας, στην οποία έγινε αναφορά στην αμέσως προηγούμενη ενότητα, κατέληγε σε σειρά προτάσεων, με αρκετές από αυτές να αφορούν στην ενίσχυση της στήριξης των επιχειρήσεων για μεγαλύτερη συμμετοχή στη Μαθητεία (Cedefop, 2018). Σε αυτές περιλαμβάνονταν π.χ. η υιοθέτηση σαφών προδιαγραφών για το περιεχόμενο της παρεχόμενης στο επίπεδο της επιχείρησης εκπαίδευσης στους μαθητευόμενους, η θέσπιση μιας διαδικασίας πιστοποίησης των επιχειρήσεων που προσφέρουν θέσεις Μαθητείας, με στόχο τη βελτίωση των χαρακτηριστικών τους, καθώς και η θεσμοθέτηση πρόσθετων, οικονομικής και μη φύσης, κινήτρων προς τις επιχειρήσεις.

Προτείνονταν επίσης η διεύρυνση της συμμετοχής των επιχειρήσεων στο σύστημα διακυβέρνησης της Μαθητείας, ενώ επισημαίνονταν η ανάγκη για την παροχή μεγαλύτερης υποστήριξης από τα επιμελητήρια και τους κοινωνικούς εταίρους (ιδίως σε τοπικό επίπεδο) προς τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Όπως σχολιάστηκε και στην προηγούμενη ενότητα της μελέτης, οι επιχειρήσεις αυτές είναι εκείνες που συνήθως δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, αλλά συχνά ούτε και την απαραίτητη «κουλτούρα κατάρτισης», ώστε να επιτελέσουν με επιτυχία τα διοικητικά π.χ. καθήκοντα, των οποίων την ανάληψη συνεπάγεται η προσφορά μιας θέσης Μαθητείας. Διαπιστωνόταν επίσης γενική συμφωνία των εκπροσώπων των επιμελητηρίων και των κοινωνικών

εταίρων για την υιοθέτηση πρωτοβουλιών, με στόχο την καλύτερη ενημέρωση των επιχειρήσεων για τα οφέλη της Μαθητείας.

Στην ίδια κατεύθυνση, ευρήματα από άλλες ερευνητικές προσπάθειες υπογράμμισαν τη συνεχιζόμενη ανάγκη των επιχειρήσεων, κατά δική τους δήλωση, για την παροχή μεγαλύτερης ενημέρωσης και αρωγής από τους αρμοδίους φορείς, ιδίως σε σχέση με τις διοικητικές διαδικασίες που σχετίζονται με τη Μαθητεία. Αλλά και για ζητήματα, τα οποία θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς ως ζητήματα «ουσίας», όπως είναι π.χ. η επιλογή των «καταλληλότερων» μαθητευομένων για τις προσφερόμενες θέσεις Μαθητείας (Institute of Entrepreneurship Development, 2017).

Επιπρόσθετα, παλαιότερες εργασίες υπό την αιγίδα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ τόνιζαν, μεταξύ άλλων, την ανάγκη για άρση του κατακερματισμού του υφιστάμενου συστήματος Μαθητείας, όπως και για την ενθάρρυνση της καλής λειτουργίας και της διαχείρισης του εν λόγω συστήματος. Εκφραζόταν επίσης η εκτίμηση ότι οι διαρκείς «διαφοροποιήσεις» του συστήματος αυτού ήταν δύσκολο να αφομοιωθούν από τις επιχειρήσεις. Στις προτάσεις πολιτικής που διατυπώνονταν περιλαμβάνονταν η επέκταση της χρονικής περιόδου εκπαίδευσης στο χώρο εργασίας (στις περιπτώσεις των ΕΠΑΛ και των ΙΕΚ), με στόχο οι επιχειρήσεις να έχουν τη δυνατότητα να αποσβέσουν το κόστος της επένδυσής τους· ή ο σαφέστερος προσδιορισμός του απαραίτητου εξοπλισμού και των υποδομών για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στη Μαθητεία, από κοινού με τη θεσμοθέτηση (και την επιβολή) συγκεκριμένων προδιαγραφών σε επίπεδο παραγωγής, υγιεινής και ασφάλειας, ανάλογα με την αντίστοιχη ειδικότητα (Κάρουλας, 2017).

Στο ίδιο πνεύμα, πρόσφατα, για την αντιμετώπιση της αναμενόμενης αύξησης της ζήτησης για θέσεις Μαθητείας, στην οποία έγινε αναφορά εν τάχει και στην προηγούμενη ενότητα, προτάθηκε η θέσπιση υλικών και άυλων κινήτρων, ειδικά για τις μικρές επιχειρήσεις. Τα κίνητρα αυτά θα αποβλέπουν στην αύξηση της προσφοράς των λεγόμενων «ποιοτικών» θέσεων Μαθητείας. Εκφράστηκε επίσης η άποψη πως, ειδικά στο επίπεδο των ΔΙΕΚ/ΙΙΕΚ (δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ), θα ήταν αναγκαία μια περισσότερο ορθολογική ρύθμιση της σχέσης μεταξύ της Μαθητείας (με χρηματοδοτική συμμετοχή της επιχείρησης) και της πρακτικής άσκησης (χωρίς χρηματοδοτική συμμετοχή της επιχείρησης). Σε διαφορετική περίπτωση, οι επιχειρήσεις ενδέχεται να επιλέξουν την επιδοτούμενη ή τη δωρεάν εξάμηνη πρακτική άσκηση. Μια τέτοια επιλογή θα έχει, ωστόσο, προφανείς αρνητικές συνέπειες για τη Μαθητεία και τις προσφερόμενες θέσεις της (Λιντζέρης, 2020: 11–12).

Ο (συνεχιζόμενος) κατακερματισμός του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, όπως και η εντατικοποίηση της ενημέρωσης των επιχειρήσεων για τη Μαθητεία, ζητήματα ευρύτερης σημασίας (και επιπτώσεων, και για τις επιχειρήσεις), στα οποία έγινε αναφορά και παραπάνω, επανέρχονται ως θεματικές σε διάφορα

κείμενα. Ο κατακερματισμός θεωρείται μάλιστα πως εν τέλει συμβάλλει και στον «αποσυντονισμό» όλων των εμπλεκόμενων στη Μαθητεία φορέων (Χούρης, 2018: 51, 115, 117).

Αλλού, υπογραμμίζεται η σημασία του ορθολογικού σχεδιασμού των θέσεων Μαθητείας, όπως και της αναζήτησης και της επιλογής των κατάλληλων υποψηφίων, αλλά και της σύναψης της σύμβασης Μαθητείας και της ενσωμάτωσης των νέων στην επιχείρηση κατά τη διάρκεια της δοκιμαστικής περιόδου. Βάσει της σχετικής βιβλιογραφίας, η διαδικασία προσέλκυσης μαθητευόμενων πρέπει να βασίζεται στις μακροπρόθεσμες ανάγκες της επιχείρησης και στο προφίλ των εργαζομένων που χρειάζεται σε βάθος χρόνου (Lietzmann and Mayerl, 2015: 25).

Δεδομένων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζει σημαντική μερίδα των επιχειρήσεων για την κάλυψη θέσεων εξειδικευμένων τεχνιτών και θέσεων που απαιτούν ψηφιακές δεξιότητες, αλλά και των ελλειμμάτων που παρατηρούνται εν γένει σε κλάδους, στους οποίους κυριαρχεί η απασχόληση ανθρώπινου δυναμικού μεσαίων ή και χαμηλών τυπικών προσόντων (Ιωάννου, 2019), προτείνεται επίσης ο ανασχεδιασμός των προγραμμάτων σπουδών. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα να δοθεί έμφαση σε ειδικότητες, οι οποίες υπηρετούν «δυναμικούς τομείς» – τομείς προτεραιότητας της ελληνικής οικονομίας. Επιπρόσθετα, ως καίριας σημασίας αναφέρεται η ενίσχυση των ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ, άρα και η αναίρεση της πρόσφατης υποβάθμισής τους.

Η μελέτη της βιβλιογραφίας ρίχνει επίσης φως στο πώς η μίμηση των λεγόμενων «καλών ή άριστων πρακτικών» για τη Μαθητεία συνοδεύεται από σημαντικούς περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί τίθενται από την «ιδιουσυγκρασία» του εκάστοτε (εθνικού) συστήματος Μαθητείας (βλ. π.χ. Παϊδούση, 2014, όπου διερευνούνται ζητήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του γερμανικού συστήματος ΕΕΚ στην Ελλάδα και όπου, μεταξύ άλλων, η κυριαρχία των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη χώρα μας αναφέρεται ως μία από τις παραμέτρους, οι οποίες δημιουργούν αρνητικό κλίμα για την υιοθέτηση του προαναφερθέντος συστήματος).

Υπό την επίδραση, ωστόσο, και διεθνούς εμπέλειας οργανισμών, όπως είναι το Cedefop, που πρωταγωνιστούν σε πολλές τουλάχιστον από τις μεταβολές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας, διαπιστώνεται και η ύπαρξη ορισμένων κοινών αρχών και τάσεων στην ευρωπαϊκή Μαθητεία, οι οποίες έχουν συμβάλλει στη διαμόρφωση του ρόλου που καλούνται να παίξουν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις στην ελληνική Μαθητεία. Ενδεικτικά αναφέρεται η προσπάθεια για ενίσχυση των συνεργειών και των συμπράξεων των διαφόρων εμπλεκόμενων στη Μαθητεία φορέων, τη διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης στον χώρο της εργασίας και την ανάπτυξη ενός βιώσιμου μοντέλου κινήτρων για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των επιχειρήσεων στη Μαθητεία.

Η ανασκόπηση των πρακτικών που έχουν υιοθετηθεί σε διάφορες χώρες για την ενίσχυση της συμμετοχής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία και την αύξηση των προσφερόμενων από αυτές θέσεων για μαθητευόμενους στρέφει την προσοχή στη θέσπιση σειράς μέτρων (για την ανασκόπηση αυτή βλ. Cedefop, 2015). Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν π.χ. διαφόρων ειδών οικονομικά κίνητρα, με ομάδα στόχου τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις· ή παρεμβάσεις που αφορούν στη δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού κλίματος. Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται π.χ. η παροχή φορολογικών κινήτρων, η θέσπιση ταμείων για τη χρηματοδότηση της κατάρτισης, και η αξιοποίηση κουπονιών και επιδομάτων (και λοιπών παρεμφερών επιχορηγήσεων) για την αντιστάθμιση δαπανών για τη Μαθητεία. Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται π.χ. η διεπιχειρησιακή συγκέντρωση πόρων, οι συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η προβολή των προγραμμάτων Μαθητείας. Μια τρίτη, πρόσθετη κατηγορία δράσεων αφορά στη στήριξη εκπαιδευτών και καθοδηγητών εντός της επιχείρησης.

Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα παραδείγματα πρακτικών από την Αυστρία, της οποίας το δυϊκό σύστημα Μαθητείας φέρει αρκετές ομοιότητες με το ελληνικό μοντέλο. Έτσι, στην περίπτωση της πρώτης κατηγορίας μέτρων, το Οικονομικό Επιμελητήριο και το Επιμελητήριο Εργασίας υποστηρίζουν επιχειρήσεις με ένα έως δέκα εργαζομένους, καθ' όλη της διάρκεια της συμμετοχής τους σε προγράμματα Μαθητείας. Παράλληλα, επιχειρήσεις και πάροχοι ΕΕΚ έχουν τη δυνατότητα «ανταλλαγής» εκπαιδευτών, ενώ τα προγράμματα Μαθητείας στις υποστηριζόμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις υλοποιούνται με τη συμμετοχή παρόχων κατάρτισης, που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

Παράδειγμα μέτρου, από την άλλη, που αποσκοπεί στη δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι η δυνατότητα μιας επιχείρησης, η οποία δεν μπορεί να καλύψει το συνολικό κόστος των αναγκών κατάρτισης, για τη σύναψη «συμμαχίας κατάρτισης» με άλλες επιχειρήσεις. Τα περιφερειακά οικονομικά επιμελητήρια, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και το Επιμελητήριο Εργασίας της Αυστρίας, έχουν έτσι συστήσει φορείς, με αρμοδιότητα τη διευκόλυνση της σύναψης συμμαχιών κατάρτισης (π.χ. μέσω της παροχής σχετικής πληροφόρησης στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις).

Προτάσεις για την ενίσχυση της συμμετοχής των επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας έχουν διατυπωθεί, ωστόσο, ως συνήθως, και από υπερεθνικούς οργανισμούς, με κατεξοχήν κομβικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών στο πεδίο της ΕΕΚ, αλλά και της αγοράς εργασίας. Πλην του Cedefop, σημαντική είναι π.χ. η συμβολή προς την κατεύθυνση αυτή της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ευρέως γνωστής ως ILO), κείμενα της οποίας αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στη σημασία που έχει για την προσφορά ποιοτικών θέσεων Μαθητείας η ίση κατανομή του κόστους για τη χρηματοδότηση των θέσεων αυτών ανάμεσα στις δημόσιες αρχές, τις επιχειρήσεις και τους ίδιους τους μαθητευόμενους.

Σύμφωνα με τον οργανισμό ILO (2021), κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται το ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι σε προγράμματα Μαθητείας επιθυμούν να συμμετέχουν σε μακροπρόθεσμη βάση. Στα πρόσθετα μέτρα που προτείνονται, με στόχο ο θεσμός της Μαθητείας να καταστεί περισσότερο ελκυστικός για τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, περιλαμβάνονται π.χ. τα ακόλουθα: η διοργάνωση καμπάνιας και διαφόρων εκδηλώσεων για τη δημοσιοποίηση των οφελών από τη συμμετοχή των εν λόγω επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας· η θέσπιση υπηρεσιών σε εθνικό, τομεακό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με αντικείμενο την αντιστοίχιση επιχειρήσεων με εν δυνάμει μαθητευομένους· η δημιουργία «τομεακών σωμάτων», με αντικείμενο τη διάγνωση των αναγκών της κατηγορίας αυτής των επιχειρήσεων· η αναγνώριση «ενδιάμεσων», όπως είναι τα εμπορικά επιμελητήρια ή πάροχοι κατάρτισης, που διαθέτουν την τεχνογνωσία να παρέχουν συμβουλές και υποστήριξη στις επιχειρήσεις αυτού του τύπου, καθώς και να τις βοηθούν να αναπτύσσουν συνέργειες με τοπικά ιδρύματα ΕΕΚ· η θέσπιση μιας υπηρεσίας πληροφοριών, με σκοπό την ενημέρωση για τα χαρακτηριστικά εκείνα, τα οποία καθιστούν περισσότερο ελκυστικά τα ποιοτικά προγράμματα Μαθητείας· η δυνατότητα ευελιξίας για την προσαρμογή μέρους των εθνικών προτύπων κατάρτισης στις ανάγκες των επιχειρήσεων· η ενημέρωση των επιχειρήσεων σχετικά με τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες για τη συμμετοχή σε ποιοτικά προγράμματα Μαθητείας ομάδων του πληθυσμού που υποεκπροσωπούνται στα προγράμματα αυτά· η παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις για την προσφορά θέσεων Μαθητείας σε μέλη των εν λόγω ομάδων.

Η συστηματική καταγραφή των αναγκών των επιχειρήσεων, τόσο σε θέσεις εργασίας όσο και σε δεξιότητες, εκτιμάται ότι θα συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση της συμμετοχής τους σε προγράμματα Μαθητείας. Προς την κατεύθυνση αυτή, προτείνεται η διενέργεια, σε τακτική βάση, ερευνών με ομάδα στόχου τους εργοδότες· ή ερευνών, με αντικείμενο την ιχνηλάτηση της πορείας αποφοίτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τη συλλογή πληροφοριών για τη μετάβασή τους στον κόσμο της εργασίας. Σε γενικές γραμμές, επισημαίνεται η αναγκαιότητα της διαμόρφωσης ενός πλαισίου υποστήριξης των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων για τη μαζικότερη και ενεργότερη ένταξή τους στη Μαθητεία, κάτι που αποτελεί πάγιο αίτημα φορέων, όπως είναι το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2019: 41). Φαίνεται επίσης ότι στην περίπτωση που οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις εντάξουν τους μαθητευόμενους στο εργατικό τους δυναμικό, τα οφέλη από την προσφορά θέσεων Μαθητείας υπερβαίνουν τα κόστη.

Στο ίδιο πνεύμα, οι συνεντεύξεις ανέδειξαν, μεταξύ άλλων, τη σημασία της καθιέρωσης μιας διαδικασίας διαρκούς ανατροφοδότησης, η οποία να αφορά σε όλα τα στάδια της Μαθητείας [συμπεριλαμβανομένης της στενής παρακολούθησης και της αποτύπωσης των χαρακτηριστικών όλων των πτυχών, θετικών και αρνητικών, της εμπειρίας, αλλά και της επίδοσης, των εμπλεκομένων στα προγράμματα Μαθητείας (και ιδίως των επιχειρήσεων και των μαθητευομένων)].

Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε συνεντευξιαζόμενος, η διαδικασία αυτή είναι ιδιαίτερα κρίσιμη και χρήσιμη, π.χ. στην περίπτωση που διαπιστωθεί σημαντική απόκλιση μεταξύ του τρόπου με τον οποίο αξιολογείται η επιχειρηματική ηθική ενός επιχειρηματία από τον ίδιο και από τους μαθητευόμενούς του. Κατά τον τρόπο αυτό, θα αποφευχθούν, όπως είπε, οι ασκήσεις «επί χάρτου» και θα υπάρξει πραγματική δυνατότητα βελτίωσης των προγραμμάτων.

Οι συνεντευξιαζόμενοι υπογράμμισαν επίσης τον επιτακτικό χαρακτήρα της μεγαλύτερης συμβολής των κοινωνικών εταίρων στην τεκμηρίωση των αναγκών για την προσφορά θέσεων Μαθητείας, καθώς και στην ενημέρωση των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων για τη Μαθητεία (π.χ. αναφορικά με το νομικό πλαίσιο, τις υποχρεώσεις επιχειρήσεων και μαθητευόμενων και εργασιακά θέματα). Όπως αναφέρθηκε, οι κοινωνικοί εταίροι θα μπορούσαν να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις αυτές, παρέχοντάς τους ακόμη πληροφόρηση για τις σύγχρονες και αναδυόμενες δεξιότητες, πεδίο για το οποίο διατυπώθηκε η εκτίμηση πως έχουν μεγάλη άγνοια. Προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν παρελθούσες πρωτοβουλίες διάφορων φορέων (π.χ. εργαστήρι για την πρόβλεψη επαγγελματών, υπό την αιγίδα της ΓΣΕΒΕΕ). Έτσι, προωθείται και η ένταξη των δεξιοτήτων στην επιχειρησιακή στρατηγική.

Η ενημέρωση θα πρέπει, όπως επισημάνθηκε, να είναι «στοχευμένη» και να βασίζεται στην αξιοποίηση και μη παραδοσιακών μηχανισμών και μέσων (π.χ. προσώπων στις τοπικές κοινωνίες, τα οποία διαθέτουν σημαντική τεχνογνωσία σε συγκεκριμένες ειδικότητες). Με στόχο τη διάχυση πληροφοριών για τη Μαθητεία προτάθηκε η ανάληψη συντονισμένων ενεργειών προώθησης του θεσμού, όπως είναι επικοινωνιακές δράσεις, οι οποίες θα απευθύνονται στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (π.χ. αξιοποίηση των social media για τον σκοπό αυτό – και από μέρους των εκπαιδευτικών δομών που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας –, διοργάνωση «εβδομάδας Μαθητείας», προβολή success stories, κ.λπ.). Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν επιπρόσθετα και στον συμβουλευτικό ρόλο που θα μπορούσαν να παίξουν οι κοινωνικοί εταίροι, σε εθνικό, σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο, στην αναμενόμενη επικαιροποίηση, σε ετήσια βάση, εγκυκλίου από τη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης & Νεολαίας, η οποία θα προσδιορίζει τους κλάδους και τα επαγγέλματα, όπου θα προσφέρονται θέσεις Μαθητείας.

Στο πλαίσιο που ορίζεται από τα ανωτέρω, έμφαση δόθηκε στον πρωτεύοντα ρόλο που θεωρείται πως πρέπει να έχουν τα δευτεροβάθμια συνδικαλιστικά όργανα εκπροσώπησης επιχειρηματιών-επαγγελματιών και οι συνομοσπονδίες, έναντι των πρωτοβάθμιων σωματείων. Εκφράστηκε, ωστόσο, και η άποψη ότι δεν θα πρέπει να αποκλείεται η παροχή στήριξης στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και από κατάλληλα εκπαιδευμένους εξωτερικούς συμβούλους, έτσι ώστε οι επιχειρήσεις αυτές να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της Μαθητείας και να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Προτάθηκε επίσης η σε τακτική βάση παρακολούθηση των ρίσκων, αλλά και των οφελών που προκύπτουν από τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στη Μαθητεία, όπως συμβαίνει π.χ. σε κράτη με καταξιωμένα διεθνώς προγράμματα Μαθητείας (π.χ. Γερμανία, Ελβετία). Στόχος είναι η συμμετοχή τους να βασίζεται σε συγκεκριμένες μετρήσεις και δεδομένα (ποσοτικά και ποιοτικά, όπως και στην ελληνική πραγματικότητα) και όχι σε συγκεχυμένες προβλέψεις και εκτιμήσεις (που συχνά δεν ανταποκρίνονται καν στο τι συμβαίνει στη χώρα μας). Για τον σκοπό αυτό, είναι αναγκαίο συνεπώς η συλλογή και η επεξεργασία των σχετικών στοιχείων, και σε διαφορετικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό και τομεακό), να αποτελέσει στρατηγική προτεραιότητα. Όπως επισημάνθηκε η συλλογή και η συγκέντρωση των στοιχείων αυτών πρέπει να γίνεται σε τακτική βάση και με συστηματικότητα. Πρέπει επίσης να συνδεθούν με το Εργάνη, πληροφοριακό σύστημα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Οι συνεντεύξεις ανέδειξαν προτάσεις για πληθώρα ζητημάτων, από το τι πρέπει να γίνει στην περίπτωση λιγότερο δημοφιλών ειδικοτήτων έως το τι θα μπορούσε να γίνει, ώστε να μειωθούν τα διάφορα κόστη που συνδέονται με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας. Έτσι, συνεντευξιζόμενοι, οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε τομείς-ειδικότητες που εμφάνισαν σημαντική ύφεση τα τελευταία χρόνια και που χαρακτηρίζονται από μειωμένη σχετικά δημοφιλία (π.χ. ηλεκτρολογία), εξέφρασαν την άποψη ότι δεν συνιστά λύση το κλείσιμο των σχετικών τμημάτων. Αντιπροτάθηκε η ενημέρωση των εν δυνάμει μαθητευομένων για τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν στο πέρασμα του χρόνου ειδικότητες περιορισμένης σήμερα δημοφιλίας (π.χ. τεχνικές ειδικότητες-επαγγέλματα που δραστηριοποιούνται στην οικοδομή) έναντι ειδικότητων αυξημένης δημοφιλίας, αλλά με περισσότερο πεπερασμένο ενδεχομένως χρόνο ζωής (π.χ. ειδικότητες που συνδέονται με τον κλάδο της εστίασης).

Αναφορά έγινε επίσης στην ανάγκη άρσης του περιορισμού του ορίου του ενός μόνον μαθητευομένου για αυτοαπασχολούμενους-ιδιοκτήτες ατομικής επιχείρησης, όπως και της σημαντικής μείωσης, εάν όχι του τερματισμού της προσφοράς θέσεων Μαθητείας από επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, με στόχο την «απελευθέρωση» θέσεων για τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Οι συνεντευξιζόμενοι επισήμαναν ακόμη την ανάγκη για «απλοποίηση» του γραφειοκρατικού σκέλους της Μαθητείας και για διερεύνηση της δυνατότητας εκτενέστερης αξιοποίησης ευρωπαϊκών κονδυλίων για τη στήριξη της συμμετοχής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας.

Μείζον ζήτημα συνιστά επίσης η παροχή κινήτρων προς τις επιχειρήσεις. Έτσι, η πλειοψηφία των εκπροσώπων επιχειρήσεων που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις αναφέρθηκαν στην ανάγκη θεσμοθέτησης οικονομικής φύσεως κινήτρων (π.χ. φορολογικών και ασφαλιστικών) για την ενίσχυση της συμμετοχής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην Μαθητεία. Ένας συνεντευξιζόμενος

αναφέρθηκε μάλιστα και στην ανάγκη απαλειφής των διαφοροποιήσεων στα κόστη της συμμετοχής στη Μαθητεία, υπό την αιγίδα διαφορετικών εκπαιδευτικών δομών. Σημαντικά θεωρούνται, ωστόσο, και τα μη οικονομικής φύσεως κίνητρα, όπως είναι π.χ. η δημοσιοποίηση των στοιχείων των επιχειρήσεων που προσφέρουν ποιοτικές θέσεις Μαθητείας, ενθαρρύνοντας τους καταναλωτές να προτιμούν τα προϊόντα τους.

Πρόσθετα κίνητρα, στα οποία αναφέρθηκαν οι συνεντευξιζόμενοι, αφορούν στην παροχή αρωγής για την εύρεση των πλέον κατάλληλων μαθητευόμενων, βάσει της ταυτότητας της κάθε επιχείρησης, καθώς και, συμβουλευτικών υπηρεσιών, σε συστηματική βάση, στον χώρο της επιχείρησης. Αναφορά έγινε επίσης στην ανάγκη διοργάνωσης προγραμμάτων Erasmus για επιχειρηματίες, καθώς και στη δοκιμαστική συμμετοχή επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας.

Παράλληλα, υπογραμμίστηκε και η αναγκαιότητα παροχής των κατάλληλων κινήτρων (και αρωγής εν γένει) προς τον υπεύθυνο της Μαθητείας από την πλευρά της επιχείρησης (τον επονομαζόμενο «μέντορα», δηλαδή αυτόν που συντονίζει το έργο των εκπαιδευτών σε μια επιχείρηση) και τον εκπαιδευτή στον χώρο εργασίας. Πρόκειται για ρόλους τους οποίους, όπως έδειξαν οι συνεντεύξεις, ιδίως στις πολύ μικρές επιχειρήσεις φέρνει συχνά εις πέρας το ίδιο πρόσωπο, το οποίο είναι υπεύθυνο για την αποτελεσματική υλοποίηση και ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον χώρο εργασίας, την παρακολούθηση της προόδου των μαθητευομένων και την παροχή ανατροφοδότησης προς την εκπαιδευτική μονάδα. Ως αναγκαία αναφέρθηκε η θεσμοθέτηση-περιγραφή του επαγγελματικού προφίλ του μέντορα από τον ΕΟΠΠΕΠ.

Εκφράστηκε επιπρόσθετα η άποψη ότι είναι απαραίτητη η μεγαλύτερη ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε ολόκληρη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδρομής που συνιστά τη Μαθητεία. Αυτό συμπεριλαμβάνει τη διαμόρφωση του «θεωρητικού» μέρους των σχετικών προγραμμάτων, ώστε να συνάδει περισσότερο με τις τεχνολογικές εξέλιξεις και εν γένει τις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας. Διατυπώθηκε η εκτίμηση πως, κατά τον τρόπο αυτό, θα καταστεί ευκολότερη και η πρόσβαση των μαθητευομένων στις πλέον σύγχρονες γνώσεις, και σε εκείνες που θα τους επιτρέψουν εν τέλει να βρουν μια θέση απασχόλησης με ποιοτικά χαρακτηριστικά. Υπογραμμίστηκε λοιπόν ο σημαντικός ρόλος που μπορούν να παίξουν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις στον εμπλουτισμό και τη διαρκή επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών.

Ομοίως, οι συνεντευξιζόμενοι επισήμαναν ότι πρέπει να εμπλουτιστούν και να επικαιροποιηθούν και τα επαγγελματικά προφίλ, τα οποία αντιστοιχούν στις ειδικότητες που προσφέρονται στο πλαίσιο προγραμμάτων Μαθητείας. Χαρακτηριστικό είναι ότι κάτω από την ειδικότητα της αρτοποιίας-ζαχαροπλαστικής, που ήδη περιλαμβάνει ουσιαστικά δύο ξεχωριστές ειδικότητες, είναι ενταγμένη

και εκείνη της λεγόμενης 'patisserie'· η οποία, πέραν του ότι συνιστά τρίτη ξεχωριστή ειδικότητα, δεν είναι, όπως αναφέρθηκε, καν «περιγεγραμμένη».

Οι αρμόδιοι φορείς καλούνται λοιπόν τόσο να ενσωματώσουν στα προαναφερθέντα προφίλ την κατάλληλη τεχνική ορολογία, η οποία να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του σήμερα, αλλά και να δημιουργήσουν, όπου χρειάζεται, νέα προφίλ. Πρόκειται για μια διαδικασία που, όπως ανέφερε συνεντευξιαζόμενος, αναμένεται να συμβάλλει τόσο στην προσφορά όσο και στη ζήτηση νέων θέσεων Μαθητείας. Υποστηρίχθηκε επίσης ότι η εκπαίδευση στον χώρο εργασίας πρέπει να δίνει στους μαθητευόμενους την ευκαιρία να εξασκηθούν στα καθήκοντα που συνδέονται με διαφορετικές θέσεις εντός της επιχείρησης (πρακτική που είναι διεθνώς γνωστή ως 'job rotation').

Όπως ήδη αναφέρθηκε και στην πρώτη ενότητα της μελέτης, οι συνεντευξιαζόμενοι διατύπωσαν προτάσεις και για αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Μαθητεία, όπως είναι η παράταση της χρονικής διάρκειας της κατάρτισης στον χώρο της επιχείρησης και η τροποποίηση του ηλικιακού ορίου εισόδου σε προγράμματα Μαθητείας (έως τα 30 έτη). Προτάθηκαν επίσης αλλαγές στα ωράρια λειτουργίας (στα ωράρια των μαθημάτων) στο σύνολο των εκπαιδευτικών δομών που προσφέρουν τέτοια προγράμματα.

Τα μαθήματα, όπως ανέφερε μερίδα των συνεντευξιαζόμενων, πρέπει να γίνονται μόνον απογευματινές ώρες, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους μαθητευόμενους να επωφεληθούν στο μέγιστο από όσα έχουν να προσφέρουν οι επιχειρήσεις. Ο λόγος είναι ότι ο κύριος όγκος των δραστηριοτήτων τους, τουλάχιστον σε πολλούς τομείς και ειδικότητες, λαμβάνει χώρα το πρωί. Αναφορά έγινε μάλιστα και στα «εξαντλητικά» για τους φοιτούντες ωράρια ορισμένων προγραμμάτων.

Στις παρεμβάσεις που προτάθηκαν για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου της Μαθητείας, ώστε ο θεσμός να γίνει περισσότερο ελκυστικός για τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, περιλαμβάνονται επίσης μέτρα για τη συστηματικότερη διοικητική και διαχειριστική υποστήριξή τους (π.χ. λειτουργία γραμμής υποστήριξης και παροχή μεγαλύτερης αρωγής εν γένει για την εύρεση των πλέον κατάλληλων μαθητευόμενων). Όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν, ωστόσο, αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι, η αξιοποίηση του θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία θα πρέπει να γίνει συμπληρωματικά προς άλλα εργαλεία.

Ένα τέτοιο είναι η, κομβικής σημασίας, αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των μαθητευόμενων στο σύνολο των ειδικοτήτων που προσφέρονται σε προγράμματα Μαθητείας. Προς την κατεύθυνση της πιστοποίησης της παρεχόμενης κατάρτισης, η οποία θα πρέπει επίσης να είναι τόσο αξιόπιστη όσο και γρήγορη, θα μπορούσαν να συμβάλλουν διάφοροι φορείς, όπως τα επιμελητήρια. Αλλά και, όπως ανέφερε συνεντευξιαζόμενος, ακόμη και ιδιώτες (και μιλώντας γενικά «εξωτερικοί» στο σύστημα Μαθητείας φορείς). Κατά τον τρόπο

αυτό, θα αποφευχθούν πιθανές «σκιές» στη διαδικασία και τα αποτελέσματα της πιστοποίησης.

Επισημάνθηκε όμως και η ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην ένταξη των μαθητευομένων στην αγορά εργασίας, και μέσω της λήψης μέτρων, τα οποία θα «δεσμεύουν» τις επιχειρήσεις για την πρόσληψη συγκεκριμένου αριθμού μαθητευομένων. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ένας συνεντευξιαζόμενος αναγκαίο είναι να καταστεί σαφές το ποια είναι η «δέσμευση» μιας επιχείρησης απέναντι στην κοινωνία για τα οφέλη που λαμβάνει μέσω της Μαθητείας.

Δεδομένων των περιορισμών που περιγράφησαν στην προηγούμενη ενότητα της μελέτης, οι συνεντεύξεις ανέδειξαν και ένα αίτημα για αναπροσαρμογή των συνολικότερων στοχεύσεων του εγχώριου συστήματος Μαθητείας. Επισημάνθηκε η ανάγκη προσεκτικής δόμησης ενός συστήματος που να συνάδει με τις ανάγκες της εποχής. Έτσι, πρέπει, όπως αναφέρθηκε, να δοθεί π.χ. ιδιαίτερη προσοχή στα βήματα που θα ακολουθηθούν για την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων Μαθητείας (σε διαφορετικά επίπεδα, αλλά ιδίως σε εθνικό επίπεδο).

Διατυπώθηκε η εκτίμηση ότι μια απότομη αύξηση, η οποία δεν θα ανταποκρίνεται όμως στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επιχειρήσεων, αλλά περισσότερο στην επιταγή απορρόφησης ευρωπαϊκών πόρων, θα δημιουργήσει πιο πολλά προβλήματα από ό,τι θα επιλύσει. Αντιθέτως, είναι σημαντικός ένας προγραμματισμός, ο οποίος θα βασίζεται στη μελέτη και την κατανόηση της επικρατούσας «εσωτερικής δυναμικής», και δεν θα υπηρετεί απλώς «εξωτερικότητες», όπως είναι π.χ. αυτές που ουσιαστικά «επιβάλλονται» εν πολλοίς από διεθνούς εμβέλειας οργανισμούς. Ομοίως, εκφράστηκε η άποψη ότι χρειάζεται μια αναπροσαρμογή των ερευνητικών ερωτημάτων που αφορούν στη Μαθητεία, όπως και η περαιτέρω εξειδίκευσή τους, σύμφωνα με τις εγχώριες ανάγκες· και όχι αποκλειστικά κατόπιν άνωθεν «υποδείξεων» και «καλών πρακτικών» που συχνά αντιστοιχούν σε και περιγράφουν αυτό που συμβαίνει σε διαφορετικές εκπαιδευτικές, εργασιακές, οικονομικές και επιχειρησιακές κοινότητες.

Σημειωτέον ότι οι συνεντεύξεις έδειξαν πως, στην περίπτωση των «καλών πρακτικών», είναι σημαντικό το να μην ξεχνάμε ότι εφαρμόστηκαν με επιτυχία εντός ενός συγκεκριμένου πλαισίου και περιβάλλοντος, τα χαρακτηριστικά του οποίου διαφέρουν ενδεχομένως από αυτά του πλαισίου και περιβάλλοντος στη χώρα μας. Για τον λόγο αυτό, προτάθηκε η αξιοποίηση «προσαρμοσμένων παραδειγμάτων», τα οποία θα εφαρμόζονται σε μικρής αρχικά εμβέλειας προγράμματα και δράσεις. Επίσης, οι πρακτικές αυτές ή τα προαναφερθέντα παραδείγματα, από όποιο κλάδο και εάν προέρχονται, θα πρέπει να προβάλλονται και να διαχέονται κατάλληλα, έτσι ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων.

Σε γενικές γραμμές, διαπιστώθηκε, ωστόσο, συναίνεση των συνεντευξιαζόμενων υπέρ των «δοκιμασμένων» καλών πρακτικών, όπως και υπέρ των

συνεργασιών με κράτη και φορείς-οργανισμούς εγνωσμένης τεχνογνωσίας σε θέματα Μαθητείας. Χρήσιμη θα ήταν όμως, όπως υπογραμμίστηκε και η αξιοποίηση «κακών πρακτικών», λόγω του ότι οι πρακτικές αυτές ρίχνουν φως στα κακώς κείμενα και στο τι θα πρέπει ενδεχομένως να αποφευχθεί.

Αναφορά έγινε επίσης στην αναγκαιότητα υιοθέτησης πρακτικών, οι οποίες θα συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας επιχειρησιακής κουλτούρας που θα αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα της Μαθητείας. Στο πλαίσιο αυτής οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι σε μια επιχείρηση δεν θα θεωρούν «βάρος» τους μαθητευόμενους, αλλά θα τους δέχονται, έχοντας διαμορφώσει ένα διαδραστικό περιβάλλον για ουσιαστική δουλειά. Ούτε θα κυριαρχείται από την αντίληψη ότι ο μαθητευόμενος αποτελεί έναν τρόπο μείωσης του κόστους εργασίας. Οι πρακτικές αυτές θα πρέπει, ωστόσο, για μια ακόμη φορά, να συνάδουν με τις συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα και όχι σε κράτη με σημαντικά διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Δεν έλειψαν βέβαια και διαφοροποιήσεις στις απόψεις που εκφράστηκαν, όπως π.χ. στην περίπτωση συνεντευξιζόμενου, ο οποίος υποστήριξε ότι ακόμη και η αξιοποίηση καλών πρακτικών μπορεί να είναι δύσκολη στη χώρα μας. Τη δυσκολία αυτή απέδωσε στη σχετική άγνοια για τις εν λόγω πρακτικές των καθηγητών στις εκπαιδευτικές δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας, προτείνοντας μάλιστα την ενημέρωση και την εκπαίδευσή τους για αυτές.

Ως ζήτημα μείζονος σημασίας αναφέρθηκε επιπρόσθετα η ενίσχυση της σύνδεσης και της συνάφειας μεταξύ της παρεχόμενης στο σχολείο εκπαίδευσης και αυτής στον χώρο της επιχείρησης. Για τον σκοπό αυτό, προτάθηκε π.χ. η, σε συστηματική βάση, διοργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών από τις εκπαιδευτικές δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας σε διάφορες επιχειρήσεις, ώστε οι μαθητευόμενοι να έχουν πρόσβαση, από τα πρώτα ακόμη στάδια της κατάρτισής τους, στα πιο «πρακτικά» κομμάτια της ειδικότητας (του επαγγέλματος) που θα ασκήσουν. Παράλληλα, πρέπει όμως, όπως επισημάνθηκε σχετικά, να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι οι εκπαιδευτικές δομές είναι οι θεμελιώδεις εκείνες μονάδες που έχουν τη δυνατότητα να «κλείνουν τις όποιες τρύπες» εντοπίζονται στη μάθηση στον χώρο της επιχείρησης.

Όλοι οι συνεντευξιζόμενοι αναφέρθηκαν τέλος σε πρωτοβουλίες που έχουν αναλάβει οι φορείς τους οποίους εκπροσωπούν για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Έτσι, ενδεικτικά αναφέρεται η συζήτηση για την ίδρυση σχολής που θα προσφέρει προγράμματα Μαθητείας, υπό την αιγίδα βιοτεχνικού επιμελητηρίου και σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης και Νεολαίας. Ή η συμμετοχή εκπροσώπων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένο τομέα, σε ευρωπαϊκής εμβέλειας πρόγραμμα-σεμινάριο, με στόχο την απόκτηση τεχνογνωσίας και δεξιοτήτων που θα τους βοηθήσουν να φέρουν εις πέρας με τον βέλτιστο τρόπο την εκπαίδευση των μαθητευόμενων στον χώρο εργασίας· καθώς και οι σε ad hoc βάση επαφές εκπροσώπων

επιχειρήσεων με διάφορους αρμόδιους για τη Μαθητεία φορείς (π.χ. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, και ΟΑΕΔ) για την επίλυση προβλημάτων που ανακύπτουν και την εν γένει ενίσχυση του θεσμού της Μαθητείας.

Κλείνοντας, σε κάθε περίπτωση είναι, όμως, ηλίου φαινότορον, ότι η ευόδωση προτάσεων πολιτικής, όπως είναι αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω, εξαρτάται εν πολλοίς από σειρά βασικών παραμέτρων, όπως είναι η εδραίωση και η κατοχύρωση διαδικασιών ουσιαστικού κοινωνικού διαλόγου, με τη συμμετοχή των φορέων που εκπροσωπούν τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις· αλλά και η μεγαλύτερη εμπλοκή των ίδιων των επιχειρήσεων στην προσπάθεια ενίσχυσης του ρόλου τους στο εγχώριο σύστημα Μαθητείας.

Όπως επισήμαναν οι συνεντευξιαζόμενοι, η κυριότερη, ωστόσο, προϋπόθεση για την ευόδωση των ανωτέρω προτάσεων είναι η ύπαρξη πολιτικής βούλησης από μέρους των αρμοδίων φορέων για την υιοθέτηση και την εφαρμογή των προτάσεων αυτών. Ομοίως, κομβικής σημασίας είναι η ανάληψη μιας δέσμευσης από μέρους των εν λόγω φορέων για τη διασφάλιση σταθερότητας στο εγχώριο τοπίο της ΕΕΚ, και, πιο συγκεκριμένα, της Μαθητείας. Στο πλαίσιο αυτό, δεν θα επιδιώκονται διαρκείς θεσμικές και νομοθετικές ανατροπές, ενώ θα μπει ένα τέλος και σε διαδικαστικού χαρακτήρα καθυστερήσεις, με αρνητικές συνέπειες τόσο για τα επαγγελματικά δικαιώματα όσο και για την εν γένει επαγγελματική πορεία των αποφοίτων προγραμμάτων Μαθητείας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης βρέθηκαν επιλεγμένες διαστάσεις του εγχώριου συστήματος Μαθητείας, με έμφαση στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Έγινε σύντομη επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου της Μαθητείας, συμπεριλαμβανομένων των όρων που διέπουν τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε αυτή, ενώ, εν συνεχεία, σχολιάστηκαν παράμετροι που την περιορίζουν. Επιπρόσθετα, κομμάτι της μελέτης, η οποία βασίστηκε στον συνδυασμό δευτερογενών και πρωτογενών δεδομένων, περιλαμβάνει προτάσεις για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία και την αντιμετώπιση των περιορισμών που προαναφέρθησαν. Τα πρωτογενή δεδομένα συνιστούν προϊόν μικρής έκτασης ποιοτικής έρευνας [εννέα (9) ημιδομημένων συνεντεύξεων], την οποία επιμελήθηκε και έφερε εις πέρας η συγγραφέας της μελέτης.

Η εξέταση του θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία, σε συνδυασμό με την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και τη διενέργεια των συνεντεύξεων, ανέδειξε σειρά ευρημάτων, τα οποία συνάδουν εν πολλοίς με τα αποτελέσματα από παλαιότερες ερευνητικές προσπάθειες και μπορούν να αποτελέσουν αρωγό στην προσπάθεια για συνολική βελτίωση του εγχώριου συστήματος Μαθητείας και την ενδυνάμωση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε αυτό. Η σχετική λίστα είναι μακρά.

Έτσι, στην περίπτωση του θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία και του βάσει του πλαισίου αυτού ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, στα ερευνητικά ευρήματα της μελέτης περιλαμβάνονται π.χ. τα ακόλουθα:

- ◆ Η ύπαρξη συναίνεσης ως προς τη «θεσμική βελτίωση» (ιδίως από το 2013 και πέρα) των κανονιστικών κειμένων, τα οποία αφορούν στη Μαθητεία. Σε γενικές γραμμές, καθίσταται μάλιστα εφικτή η διάκριση σε δύο φάσεις: μια έως το 2017-2018, κατά την οποία ετέθη το γενικό πλαίσιο-«σχήμα» της αναμόρφωσης της Μαθητείας, και μια κατά τη διάρκεια της οποίας η θεωρία έγινε πράξη, και που εκτείνεται μέχρι και σήμερα.
- ◆ Η «μετατόπιση» τα τελευταία χρόνια του εγχώριου συστήματος Μαθητείας προς ένα μοντέλο, το οποίο δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον ρόλο των επιχειρήσεων (και στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες συνιστούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στη χώρα μας). Η μετατόπιση αυτή αντανακλάται π.χ. στην υιοθέτηση πρακτικών, όπως του υπεύθυνου εκπαίδευσης Μαθητείας στην εκάστοτε επιχείρηση και την ενδυνάμωση λοιπόν του εκπαιδευτικού ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων· ή τη δημιουργία ομάδων για την υποστήριξη της Μαθητείας στα Κέντρα Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ) του ΟΑΕΔ, οι οποίες θα είναι υπεύθυνες και για την επικαιροποίηση του μητρώου των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε προγράμματα Μαθητείας. Επισημαίνεται επίσης, και παρά τη μάλλον περιορισμένη, στην παρούσα φάση, επιχειρησιακή ικανότητα των οργανώσεων που εκπροσωπούν τους κοινωνικούς εταίρους (π.χ. ελλείμματα σε υλικούς και άυλους πόρους) μια σχετική διεύρυνση, σε σύγκριση με το παρελθόν, του ρόλου τους στα προγράμματα Μαθητείας (μέσω π.χ. της μεγαλύτερης αποδοχής των προτάσεων των φορέων εκπροσώπησης διαφόρων επιχειρηματιών-επαγγελματιών για τη δημιουργία τμημάτων-ειδικοτήτων σε προγράμματα Μαθητείας). Φαίνεται επίσης να λαμβάνονται περισσότερο υπόψη και οι ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας και κοινωνιών.
- ◆ Η αναγνώριση της στρατηγικής σημασίας για την αναμόρφωση της Μαθητείας του πρόσφατου (2020) νόμου για την ΕΕΚ, στα θετικά στοιχεία του οποίου συγκαταλέγεται π.χ. η θέσπιση των ΣΣΠΑΕ, επιτροπών σε περιφερειακό επίπεδο. Στόχος είναι η διάγνωση των αναγκών στις τοπικές αγορές εργασίας και η επιλογή των ειδικοτήτων που προσφέρονται από διαφορετικά προγράμματα Μαθητείας, αποφεύγοντας επικαλύψεις και συμβάλλοντας στον εξορθολογισμό του συνολικού συστήματος Μαθητείας.
- ◆ Η ύπαρξη σχετικής συναίνεσης ως προς το ότι το θεσμικό πλαίσιο για τη Μαθητεία στη χώρα μας κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, ενισχύοντας τη σύνδεση μεταξύ της εκπαίδευσης και της παραγωγικής διαδικασίας και διευκολύνοντας την ένταξη των μαθητευομένων στην αγορά εργασίας. Δεν απουσιάζουν, ωστόσο, τα τρωτά σημεία. Ανάμεσα σε αυτά είναι π.χ.: η μεγαλύτερη ανάμειξη των επιμελητηρίων στη Μαθητεία, χωρίς ωστόσο αυτά να διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές και την κατάλληλη τεχνογνωσία για τη στήριξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων· ή

η αύξηση της διοικητικής πολυπλοκότητας του συστήματος Μαθητείας, λόγω και της (επιζητούμενης και καλοδεχούμενης από τους ίδιους) συγκεκριμενοποίησης και αναβάθμισης του ρόλου των κοινωνικών εταίρων στη Μαθητεία. Επιπρόσθετα, αναφορά έγινε σε ελλείψεις του θεσμικού πλαισίου, όπως είναι οι ακόλουθες: η απουσία σαφούς διάκρισης, εντός του θεσμικού πλαισίου, μεταξύ των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων στη δεύτερη περίπτωση των αυτοαπασχολουμένων)· και η αρκετά περιορισμένη, από άποψη ηλικιακού ορίου, δυνατότητα συμμετοχής των νέων σε προγράμματα Μαθητείας.

- ◆ Η διαπίστωση πως, δεδομένης της απόστασης που παρατηρείται συχνά μεταξύ του σχεδιασμού και της εφαρμογής, ακόμη και τα θετικά στοιχεία της πρόσφατης νομοθεσίας πρέπει να κριθούν στην πράξη. Δεν είναι εύκολο επίσης να υποστηρίξει κανείς ότι οι πρόσφατες αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Μαθητεία συμβάλλουν σε βαθύτερες μεταβολές στο συνολικό μοντέλο της ΕΕΚ και εν τέλει στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας μας, επιφυλάσσοντας έναν κεντρικότερο ρόλο στις τέχνες και τα επαγγέλματα. Έτσι, μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων, όπως είναι π.χ. επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, φέρεται να αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα στην πρόσληψη εξειδικευμένων τεχνιτών.

Ομοίως, πολλοί είναι οι παράγοντες που λειτουργούν περιοριστικά για τη συμμετοχή των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθοι:

- ◆ Το σημαντικό κενό στην ενημέρωση των επιχειρήσεων για τη Μαθητεία.
- ◆ Οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές και γενικότερα διοικητικές διαδικασίες και τα σχετικά κόστη, όπως και η οικονομική επιβάρυνση που συνοδεύει εν γένει τη συμμετοχή σε αυτά τα προγράμματα, τη στιγμή που οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις συχνά στερούνται τους απαραίτητους υλικούς και άυλους πόρους, ώστε να υποστηρίξουν το όλο εγχείρημα.
- ◆ Η απουσία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, από τη μία, και «εξωτερικών» στο σύστημα Μαθητείας φορέων και προσώπων, από την άλλη, όπως είναι π.χ. οι εξωτερικοί σύμβουλοι, οι οποίοι ενεπλάκησαν σε έργο υπό την αιγίδα της ΚΕΕΕ.
- ◆ Το έλλειμμα γνώσης των επιχειρήσεων αναφορικά με τις σύγχρονες και αναδυόμενες δεξιότητες ή η δυνατότητα των επιχειρήσεων, όπως συχνά ισχυρίζονται οι ίδιοι οι εργοδότες, να βρίσκουν «έτοιμα στελέχη» στην αγορά, τα οποία εξυπηρετούν τις ανάγκες τους, παρακάμπτοντας τη Μαθητεία και τους αποφοίτους της.
- ◆ Η ύπαρξη πολλών «εναλλακτικών» διαδρομών για την εύρεση μελλοντικών στελεχών από τις επιχειρήσεις, μέσω της ΕΕΚ, σε συνδυασμό με την

αντίληψη ότι η Μαθητεία συνιστά για αυτές τη δυσχερέστερη συγκριτικά διαδρομή.

- ◆ Η παροχή σχετικά ισχών κινήτρων στις επιχειρήσεις για συμμετοχή στα προγράμματα Μαθητείας.
- ◆ Η, βάσει των εν ισχύ διατάξεων, δυνατότητα των αυτοαπασχολουμένων/ ιδιοκτητών ατομικών επιχειρήσεων να έχουν μόνον έναν μαθητευόμενο.
- ◆ Η προσφορά θέσεων Μαθητείας από επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα.
- ◆ Η τάση φορέων με στρατηγικό ρόλο στα προγράμματα Μαθητείας, όπως είναι ο ΟΑΕΔ, να απευθύνονται πρώτα στα πρωτοβάθμια σωματεία εκπροσώπησης των εργοδοτών επιχειρηματιών, των οποίων τα μέλη είναι φυσικά πρόσωπα· και όχι στις ομοσπονδίες, τις οποίες απαρτίζουν οι διάφοροι σύλλογοι εκπροσώπησης των εργοδοτών επιχειρηματιών.
- ◆ Τα σημαντικά ελλείμματα που υφίστανται στη συλλογή και την επεξεργασία ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για τη Μαθητεία [σε διαφορετικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό και τομεακό)· ιδίως όμως στο κομμάτι που αφορά στην απορρόφηση των αποφοίτων στην αγορά εργασίας (και λιγότερο σε αυτό της φοίτησης των μαθητευομένων), με τις σχετικές έρευνες και μελέτες να πραγματοποιούνται συνήθως σε ad hoc βάση].
- ◆ Η εκτίμηση ότι ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, όπως είναι το πολύ υψηλό ποσοστό των υπηρεσιών, θέτουν επιπλέον περιορισμούς στην ανάμειξη των επιχειρήσεων στη Μαθητεία, και ιδίως στην επιθυμία τους για προσφορά θέσεων Μαθητείας.

Τέλος, ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για το ζήτημα που τίθεται στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης, έχουν οι προτάσεις που διατυπώθηκαν για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία. Σε αυτές περιλαμβάνονται π.χ. οι ακόλουθες:

- ◆ Η ανάληψη πρωτοβουλιών για μεγαλύτερη συμβολή των κοινωνικών εταίρων στην ενημέρωση των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων για τη Μαθητεία και τη συμμετοχή τους στα σχετικά προγράμματα (π.χ. για το ισχύον νομικό πλαίσιο, τις υποχρεώσεις επιχειρήσεων και μαθητευομένων και εργασιακά θέματα). Οι δράσεις ενημέρωσης πρέπει να είναι «στοχευμένες» και να βασίζονται στην αξιοποίηση και μη παραδοσιακών μηχανισμών και μέσων (π.χ. προσώπων στις τοπικές κοινωνίες, τα οποία διαθέτουν σημαντική τεχνογνωσία σε συγκεκριμένα επαγγέλματα).
- ◆ Η ανάληψη πρωτοβουλιών για συντονισμένες ενέργειες προώθησης του θεσμού της Μαθητείας, όπως και εν γένει για την παροχή της πλέον κατάλληλης υποστήριξης στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, από διάφορους φορείς (π.χ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΒΕ) ή/και κατάλληλα εκπαιδευμένους εξωτερικούς συμβούλους. Παράδειγμα αποτελεί η συστηματικότερη διοικητική

και διαχειριστική υποστήριξη των επιχειρήσεων (π.χ. μέσω της λειτουργίας γραμμής στήριξης των επιχειρήσεων, της ενημέρωσής τους για λογιστικά και εργασιακά θέματα, κ.ά.).

- ◆ Η, σε συστηματικότερη βάση, υλοποίηση επικοινωνιακών δράσεων από μέλους των φορέων που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας, με ομάδα στόχου τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Για τον σκοπό αυτό, μπορεί π.χ. να αξιοποιηθούν περισσότερο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ομοίως, προτάθηκε η ανάληψη αντίστοιχων πρωτοβουλιών, με σκοπό την ενημέρωση των εν δυνάμει μαθητευομένων για τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν στο πέρασμα του χρόνου ειδικότητες που εμφανίζουν αυτή τη στιγμή περιορισμένη ζήτηση (π.χ. ειδικότητες που απασχολούνται σε οικοδομικές δραστηριότητες), έναντι ειδικότητων που είναι δημοφιλείς, αλλά με ενδεχομένως πεπερασμένο χρόνο ζωής (π.χ. που σχετίζονται με τον κλάδο της εστίασης).
- ◆ Η ανάληψη πρωτοβουλιών για μεγαλύτερη συμβολή των κοινωνικών εταίρων στην τεκμηρίωση των αναγκών για την προσφορά θέσεων Μαθητείας από τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, καθώς και για την ενίσχυση του συμβουλευτικού τους ρόλου (παρέχοντας π.χ. στις επιχειρήσεις πληροφόρηση για τις σύγχρονες και αναδυόμενες δεξιότητες).
- ◆ Η αναπροσαρμογή των στόχων, σε εθνικό επίπεδο, αναφορικά με τη Μαθητεία, με έμφαση σε έναν προγραμματισμό, ο οποίος θα βασίζεται στη μελέτη και την κατανόηση της «εσωτερικής δυναμικής» και τις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας και κοινωνιών. Και που δεν θα υπηρετεί απλώς «εξωτερικότητες», όπως είναι π.χ. αυτές που ουσιαστικά εν πολλοίς «επιβάλλονται» από διεθνούς εμβέλειας οργανισμούς. Ομοίως, εκφράστηκε η άποψη ότι χρειάζεται μια αναπροσαρμογή των ερευνητικών ερωτημάτων που αφορούν στη Μαθητεία, όπως και η περαιτέρω εξειδίκευσή τους, σύμφωνα με τις εγχώριες ανάγκες· και όχι αποκλειστικά κατόπιν «υποδείξεων» και καλών πρακτικών που συχνά αντιστοιχούν σε και περιγράφουν αυτό που συμβαίνει σε διαφορετικές εκπαιδευτικές, εργασιακές, οικονομικές και επιχειρησιακές κοινότητες.
- ◆ Η μεγαλύτερη έμφαση στη συλλογή και τη συγκέντρωση, σε τακτική βάση και με συστηματικότητα, ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για τη Μαθητεία.
- ◆ Η παροχή κινήτρων, και μη οικονομικής φύσης, για την ενίσχυση της συμμετοχής των επιχειρήσεων στο σύστημα Μαθητείας. Ενδεικτικά αναφέρεται η παροχή, σε πάγια βάση, συμβουλευτικών υπηρεσιών στον χώρο της επιχείρησης ή και η «πριμοδότηση» των επιχειρήσεων που προσφέρουν ποιοτικές θέσεις Μαθητείας, δημοσιοποιώντας π.χ. τα στοιχεία τους και ενθαρρύνοντας τους καταναλωτές να προτιμούν τα προϊόντα τους.

- ◆ Η διερεύνηση της δυνατότητας ευρύτερης αξιοποίησης ευρωπαϊκών κονδυλίων (π.χ. ΕΣΠΑ), από κοινού με τη διασφάλιση κρατικών πόρων για τη στήριξη της συμμετοχής των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία.
- ◆ Η απαλειφή των διαφοροποιήσεων στα κόστη της συμμετοχής σε προγράμματα Μαθητείας που προσφέρονται από διαφορετικές εκπαιδευτικές δομές.
- ◆ Η «απλοποίηση» του γραφειοκρατικού σκέλους της συμμετοχής σε προγράμματα Μαθητείας.
- ◆ Η ενίσχυση της ανάμειξης των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε ολόκληρη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδρομής που συνιστά τη Μαθητεία (συμπεριλαμβανομένης της διαμόρφωσης του «θεωρητικού» τμήματος των προγραμμάτων Μαθητείας, ώστε αυτό να συνάδει περισσότερο με τις τεχνολογικές εξέλιξεις και τις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας).
- ◆ Η λήψη μέτρων, ώστε η εκπαίδευση στον χώρο εργασίας να δίνει στους μαθητευομένους την ευκαιρία να απασχοληθούν σε διάφορες θέσεις εντός της επιχείρησης (job rotation).
- ◆ Η περιγραφή του επαγγελματικού προφίλ του επονομαζόμενου «μέντορα» (δηλαδή αυτού που συντονίζει το έργο των εκπαιδευτών σε μια επιχείρηση) και η θεσμοθέτηση του ρόλου του από τον ΕΟΠΠΕΠ.
- ◆ Η «διεύρυνση» της Μαθητείας, ιδίως μέσω της χρονικής παράτασης της κατάρτισης που παρέχεται στον χώρο της επιχείρησης (π.χ. κατά ένα εξάμηνο ή/και έναν χρόνο, ή/και με διάρκεια που ενδεχομένως θα εναλλάσσεται αναλόγως των απαιτήσεων της κάθε ειδικότητας).
- ◆ Η τροποποίηση της ηλικίας εισόδου σε προγράμματα Μαθητείας.
- ◆ Η υιοθέτηση αλλαγών στα ωράρια της παρεχόμενης κατάρτισης στις εκπαιδευτικές δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας.
- ◆ Η αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των μαθητευομένων στο σύνολο των ειδικοτήτων που προσφέρονται σε προγράμματα Μαθητείας.
- ◆ Η λήψη μέτρων που θα δεσμεύουν τις επιχειρήσεις για την πρόσληψη συγκεκριμένου αριθμού μαθητευομένων.
- ◆ Η υιοθέτηση πρακτικών που θα συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας επιχειρησιακής κουλτούρας, η οποία θα αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα της Μαθητείας και που θα συνάδει με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας.
- ◆ Η ενίσχυση της σύνδεσης και της συνάφειας μεταξύ της παρεχόμενης στο

σχολείο εκπαίδευσης και αυτής στον χώρο της επιχείρησης, μέσω π.χ. της, σε συστηματική βάση, διοργάνωσης εκπαιδευτικών εκδρομών από τις εκπαιδευτικές δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας σε διάφορες επιχειρήσεις.

- ◆ Η κριτική αντιμετώπιση των λεγόμενων «καλών πρακτικών» στη Μαθητεία, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των πλέον ενδεδειγμένων μεθόδων και εργαλείων για την προβολή και τη διάχυσή τους, έτσι ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων. Προτάθηκε επίσης η υιοθέτηση «προσαρμοσμένων παραδειγμάτων», τα οποία θα εφαρμόζονται σε μικρής αρχικά εμβέλειας προγράμματα και δράσεις, καθώς και η επέκταση των συνεργασιών με κράτη και φορείς εγνωσμένης τεχνογνωσίας σε θέματα Μαθητείας. Όπως υπογραμμίστηκε, χρήσιμη θα ήταν, ωστόσο, και η αξιοποίηση «κακών πρακτικών», οι οποίες ρίχνουν φως στα κακώς κείμενα.

Κλείνοντας, ευρήματα όπως τα παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για την περαιτέρω εμβάθυνση σε ζητήματα, τα οποία ανέδειξε η παρούσα μελέτη, όπως είναι ιδίως οι αδυναμίες του εγχώριου συστήματος Μαθητείας και τα ενδεδειγμένα μέσα για την άμβλυνση των αδυναμιών αυτών. Επίσης, παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων φαίνεται να εστιάζει περισσότερο σε πιθανά ελλείμματα στην εφαρμογή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία από ό,τι σε θέματα σχεδιασμού, θα ήταν χρήσιμο για όλους το ερώτημα κατά πόσον η δόμηση της Μαθητείας είναι σωστή (ή όχι) να παραμείνει ανοιχτό.

Στο άμεσο μέλλον, οι κοινωνικοί εταίροι θα μπορούσαν μάλιστα να αναλάβουν έναν ενεργότερο ρόλο στην προσπάθεια να απαντηθεί το εν λόγω ερώτημα, μέσα π.χ. από τη, σε συστηματική βάση, διενέργεια ερευνών, οι οποίες θα θέτουν στο επίκεντρό τους τόσο την αρχιτεκτονική της Μαθητείας όσο και συναφείς θεματικές. Ένα παράδειγμα είναι η εμβάθυνση στη σύνδεση μεταξύ της θεωρητικής εκπαίδευσης που παρέχεται στις δομές που προσφέρουν προγράμματα Μαθητείας και της «εμπειρικής» εκπαίδευσης στον χώρο της επιχείρησης. Έτσι, φορείς εκπροσώπησης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, όπως είναι κατεξοχήν η ΓΣΕΒΕΕ και το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, θα μπορούσαν π.χ. να επιδοθούν σε μια άσκηση σκιαγράφησης ενός «ιδανικού» τύπου «μετάβασης» από τις εκπαιδευτικές δομές στις επιχειρήσεις· ή και αντίστροφα, από τις επιχειρήσεις στις εν λόγω δομές.

Καλό θα ήταν πρωτοβουλίες όπως οι ανωτέρω να αναληφθούν, σε συνδυασμό με δράσεις για την ανάπτυξη μιας επιχειρησιακής κουλτούρας υπέρ της Μαθητείας, η οποία θα ξεκινά από τους εκπροσώπους των κοινωνικών εταίρων (επιμελητήρια, ομοσπονδίες, συλλόγους, σωματεία και άλλους φορείς) και θα προσυπογράφεται και εν τέλει θα υιοθετείται και από τις ίδιες τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Όπως επισήμαναν όμως ορισμένοι από τους συνεντευξιαζόμενους, μια τέτοια κουλτούρα απουσιάζει. Η καλλιέργεια και η εδραίωσή

της, μέσα και από τη διάχυση ερευνητικών αποτελεσμάτων, όπως είναι αυτά της παρούσας μελέτης, αποτελεί ωστόσο αναγκαία συνθήκη για την ενίσχυση του θεσμού της Μαθητείας· και ιδίως του ρόλου σε αυτήν των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων που για πολλούς αποτελεί στρατηγικής σημασίας ζητούμενο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Cedefop (2015), *Η Μαθητεία στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις*, Ενημερωτικό Σημείωμα.
- ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2019), *Προτάσεις ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ. Προγραμματική Περίοδος 2021-2027*, Κείμενο Γνώμης.
- Ιωαννίδου, Αλ. και Σταύρου, Στ. (2013), *Προοπτικές Μεταρρύθμισης της Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Ελλάδα*, Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Ιωάννου, Χ. (2019), *Επιχειρήσεις, Ανθρώπινο Δυναμικό και Εκπαιδευτικό Σύστημα: Έρευνα σε Βιομηχανικές Επιχειρήσεις. Διαπιστώσεις και Προτάσεις Πολιτικής. Σύσδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)* [Παρουσία των ερευνητικών αποτελεσμάτων προσβάσιμη σε https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/52350/ST%20Presentation_%CE%A7%CE%99_final_v6.pdf].
- Κάρουλας, Γ. (2017), *Μαθητεία και Μικρές Επιχειρήσεις: Θεσμικό Πλαίσιο και Προτάσεις για τη Βελτίωση του Συστήματος*, Κείμενα Γνώμης, ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.
- Λιντζέρης Π. (2020), *Γνωμοδότηση της ΓΣΕΒΕΕ επί του Σχεδίου Νόμου «Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης και άλλες διατάξεις»*, Κείμενα Γνώμης ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 14/2020, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.
- Lietzmann, An. and Mayerl, M. (2015), *Η Μαθητεία στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Ώρα για Δράση* [Μετάφραση, επιμέλεια, προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα από το 'Ινστιτούτο Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας'].

Παϊδούση, Χ. (2014), *Δυϊκό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: Η Γερμανική 'Αφήγηση' για τη Σύνδεση Εκπαίδευσης και Αγοράς Εργασίας*, ΕΙΕΑΔ, Άρθρα και Μελέτες 10/2014.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (2016), *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και της Μαθητείας*.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (2017), *Οδηγός Μαθητείας για τον Εργοδότη (Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας ΕΠΑ.Λ./Μαθητεία Ι.Ε.Κ.)*.

Χούρης, Γ. (2018), *Διερεύνηση Απόψεων Των Στελεχών Εκπαίδευσης Για Τις Προοπτικές Εφαρμογής Του Θεσμού Μαθητείας Στα Δημόσια Ι.Ε.Κ. Μελέτη Περίπτωσης Των Δ.Ι.Ε.Κ. Νομού Θεσσαλονίκης*, Διπλωματική Εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Ξενόγλωση

Cedefop (2018), *Apprenticeship Review: Greece. Modernising and Expanding Apprenticeships in Greece. Thematic Country Reviews*, Luxembourg: Publications Office.

ILO (2021), *A Framework for Quality Frameworks*, Report IV (1), International Labour Conference, 110th Session [First edition 2019].

Institute of Entrepreneurship Development (2017), *National Report on Apprenticeships in Greece: Current Situation, Successful Services and SMEs' Needs*, Services for Apprenticeships (SERFA), Erasmus Plus Project.

Lalioti, V., Karantinos, D. and Chrysakis, M. (2018), 'Company Engagement in Apprenticeships in Crisis-Hit Greece: A Critical Overview', *Soc. Sci.* 7, 103; doi:10.3390/socsci7070103.

Löffler, R. and Mayerl, M. (2017), *Apprenticeships Across Eight European Countries: Current Situation, Best Practice and SMEs' Needs*, Transnational Report, Services for Apprenticeships (SERFA), Erasmus Plus Project.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Θεσμικό Πλαίσιο και ο Βάσει Πλαισίου Ρόλος των Μικρών και των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων

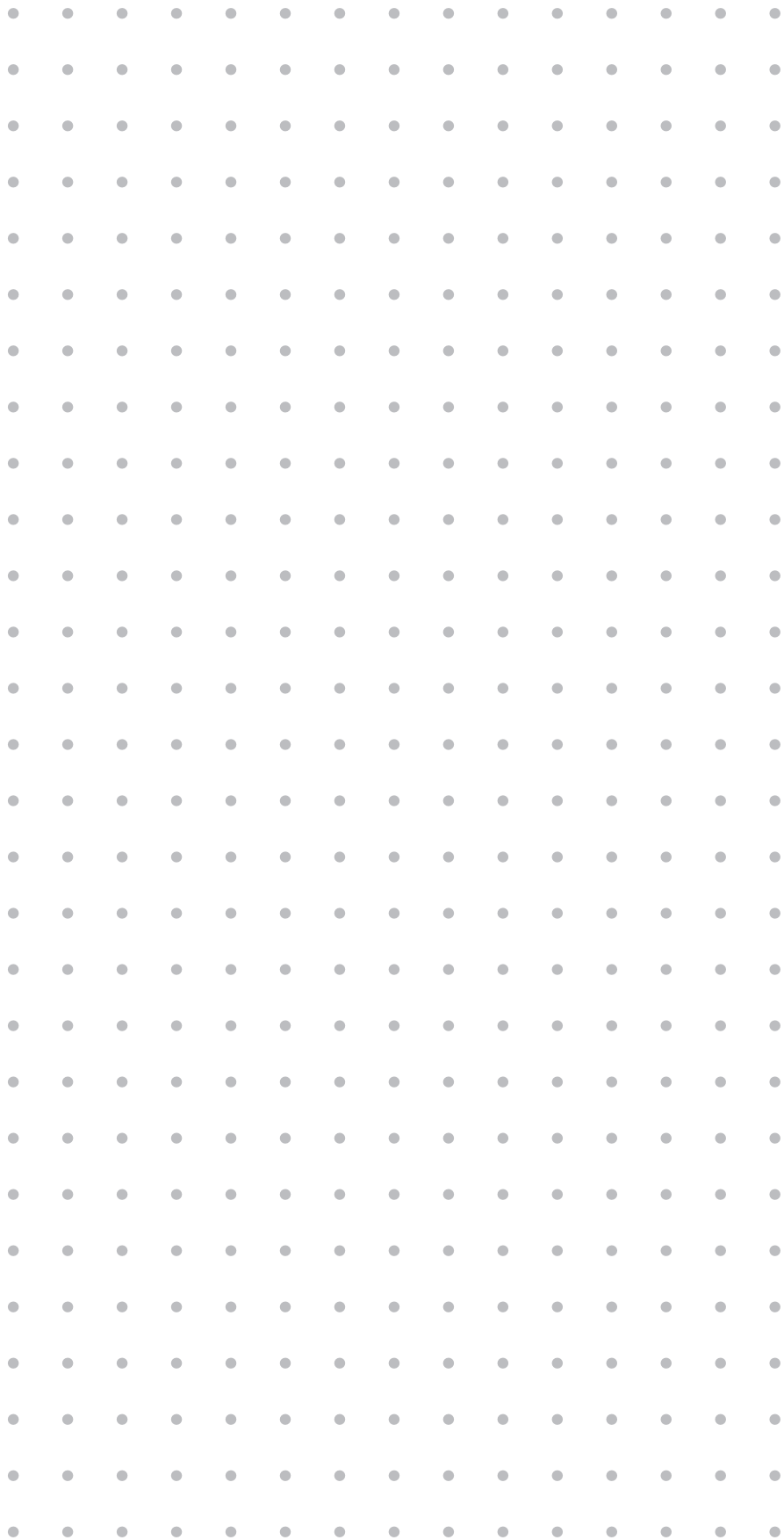
- ◆ Ποια είναι η γνώμη σας για το ισχύον θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Μαθητεία και τον ρόλο των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων;
- ◆ Θα εντοπίζατε σημαντικές αλλαγές ή /και μετατοπίσεις στον ρόλο των εν λόγω επιχειρήσεων στο πλαίσιο αυτό, στο πέρασμα του χρόνου;
- ◆ Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά στοιχεία του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για τη Μαθητεία και των αλλαγών ή/και των μετατοπίσεων που κατεγράφησαν;
- ◆ Ποιες είναι οι παρεμβάσεις εκείνες που, κατά τη γνώμη σας, θα βελτιώσαν το προαναφερθέν πλαίσιο;

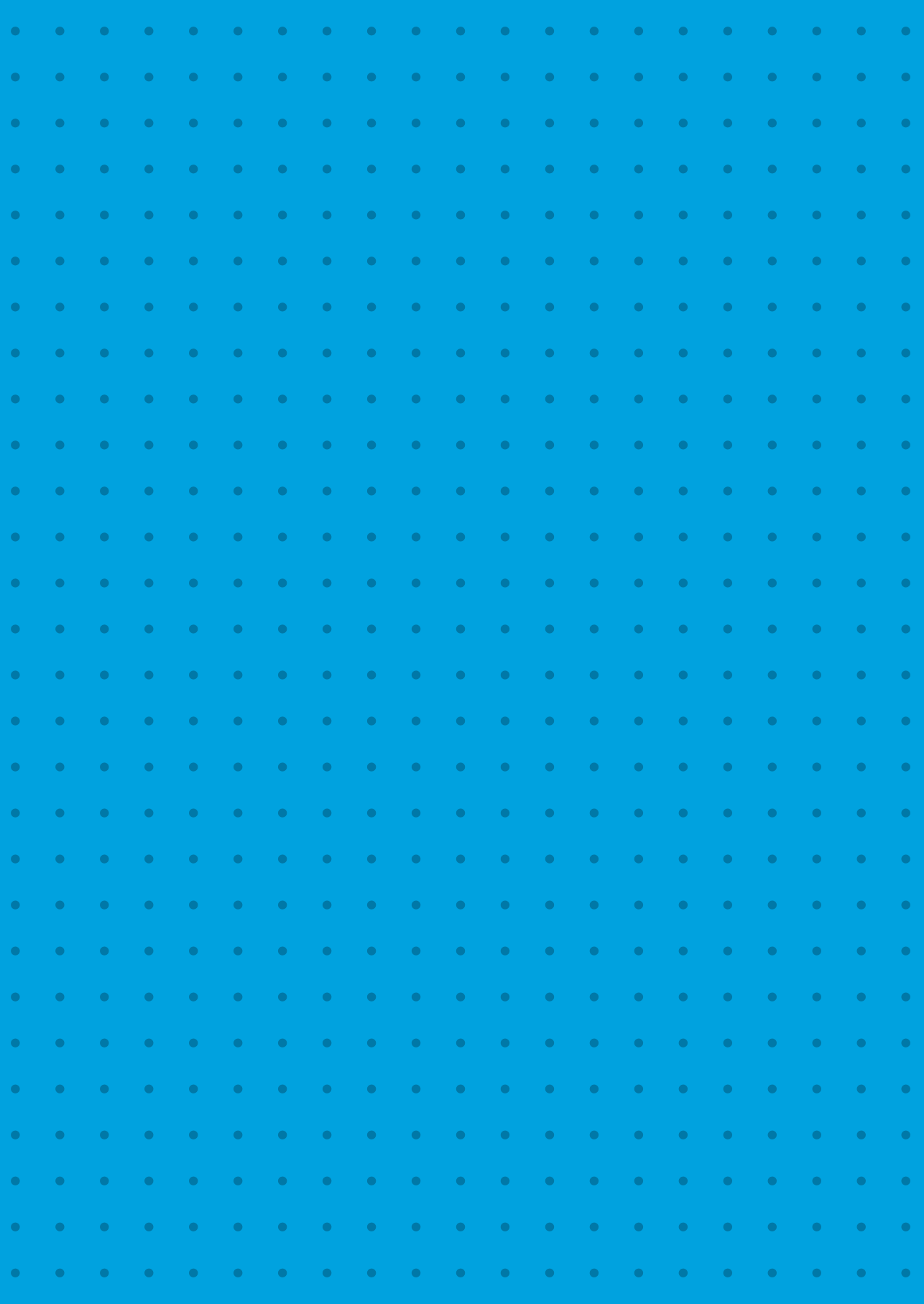
Από τη Θεωρία στην Πράξη. Περιορισμοί στην Ανάμειξη των Μικρών και των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων στη Μαθητεία

- ◆ Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι βασικοί περιορισμοί στην ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία και πού αποδίδετε τους περιορισμούς αυτούς;
- ◆ Πώς θα μπορούσαν να αμβλυνθούν;

Προτάσεις Πολιτικής για την Ενίσχυση του Ρόλου των Μικρών και των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων στη Μαθητεία

- ◆ Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ενισχυθεί ο ρόλος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία;
- ◆ Έχετε αναλάβει πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή; Ποιες είναι αυτές;
- ◆ Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο ρόλος των λεγόμενων «καλών πρακτικών»;
- ◆ Ποιες είναι, κατά τη γνώμη σας, οι βασικές προϋποθέσεις για την ευόδωση των προτάσεων πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία;

Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις

Στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης βρίσκεται η Μαθητεία, με έμφαση στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες συνιστούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιώντας πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα, η μελέτη ρίχνει φως σε τρεις αλληλένδετες θεματικές: στο θεσμικό πλαίσιο για τη Μαθητεία και τον βάσει του πλαισίου αυτού ρόλο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, τους περιορισμούς στην ανάμειξή τους, και προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου τους. Καταλήγει σε σειρά ερευνητικών ευρημάτων, τα οποία στρέφουν την προσοχή, μεταξύ άλλων, στην ύπαρξη συναίνεσης ως προς τη «θεσμική βελτίωση» (ιδίως από το 2013 και πέρα) των κανονιστικών κειμένων που αφορούν στη Μαθητεία, αλλά και στην ύπαρξη πληθώρας παραγόντων που λειτουργούν περιοριστικά για τη συμμετοχή των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας. Ενδεικτικά αναφέρονται το σημαντικό κενό στην ενημέρωση των επιχειρήσεων για τη Μαθητεία, καθώς και οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές και διοικητικές διαδικασίες και τα σχετικά κόστη. Τέλος, ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για το ζήτημα που συζητείται στην παρούσα μελέτη έχουν οι προτάσεις που διατυπώνονται για την ενίσχυση του ρόλου των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Μαθητεία, όπως είναι η μεγαλύτερη έμφαση στη συλλογή και τη συγκέντρωση, σε τακτική βάση και με συστηματικότητα, ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για τη Μαθητεία, καθώς και η παροχή κινήτρων, και μη οικονομικής φύσης, για την ενίσχυση της συμμετοχής των επιχειρήσεων στο σύστημα Μαθητείας. Όπως, ωστόσο, επισημαίνεται στο κλείσιμο της μελέτης, καλό θα ήταν πρωτοβουλίες όπως οι ανωτέρω να αναληφθούν, σε συνδυασμό με δράσεις για την ανάπτυξη μιας επιχειρησιακής κουλτούρας υπέρ της Μαθητείας, η οποία μοιάζει στην παρούσα φάση να απουσιάζει.

ISBN : 978-618-5025-86-1

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επένδυση - εργασία - αλληλεγγύη

Πράξη: «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ, ΟΠΣ 5001290»